

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อส่งเสริมจริยธรรมวิชาชีพของนักศึกษาครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลที่เป็นแนวคิดทฤษฎี จากตำรา เอกสาร และผลงานที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะจริยธรรมวิชาชีพของนักศึกษาครู
2. ทฤษฎีการทำค่านิยมให้กระจ่าง (Values Clarification)
3. การพัฒนานิสิตนักศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมวิชาชีพของนักศึกษาครู

1. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะจริยธรรมวิชาชีพของนักศึกษาครู

1.1 ความหมายของจริยธรรม

“จริยธรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ศิลธรรม กฎศีลธรรม ในความหมายของเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2537) จริยธรรมเป็นความดีงาม สิ่งที่ควรประพฤติ (ไม่รวมความชั่วที่ไม่ควรประพฤติ) เป็นหลักสำหรับให้คนเรายึดถือในการปฏิบัติตน จริยธรรมตัดสินใจให้เราเป็นคนดี มีความประพฤติดี ละเว้นชั่ว เมตตา กรุณา และขันติ ในขณะที่ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2520) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง หมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ด้วยลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิก ในสังคม ในขณะที่ ทิศนา แจมมณี (2542) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ตามนิยามของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) จริยธรรม หมายถึง มาตรฐานหรือกฎเกณฑ์สำหรับความประพฤติตลอดจนพฤติกรรม เช่นเดียวกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2538) ได้ให้ความหมาย คำว่า จริยธรรม หมายถึง การแสดงออกหรือการกระทำของบุคคลในระดับที่มองเห็นกันที่ปรากฏแก่ผู้อื่นในลักษณะที่เกี่ยวกับศีลธรรม หรือมีผลกระทบต่อสังคม ขณะเดียวกันเพียเจต์ (Piaget, 1960) กล่าวถึง จริยธรรมว่าเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และ หน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือกันในรูปแบบของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิหน้าที่ โบรว(Brow, 1965)

เสนอทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมไว้ว่า หมายถึงระบบกฎเกณฑ์สำหรับการวิเคราะห์การกระทำผิดหรือถูกของบุคคล และเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการไปตามประสบการณ์ของบุคคล นอกจากนี้บูล (Bull, 1969) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า เป็นความรู้ที่ฝึกคิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคม ในขณะที่ โฮแกน (Hogan, 1973) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคมหรือพฤติกรรมระหว่างบุคคล แมคโดนัลด์ (MacDonald, 1982) กล่าวถึง จริยธรรมว่า เป็นกฎเกณฑ์ และระบบควบคุมพฤติกรรม ส่วนกู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงามขณะที่ วูล์ฟ (Woolf, 1981) กล่าวถึง จริยธรรมว่าเป็นข้อบัญญัติที่ว่าด้วยอะไรดี และไม่ดี ต่อหน้าที่ ที่เกิดขึ้นจากความสำนึก

จากความหมายของจริยธรรมที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ แนวทางปฏิบัติหรือการประพฤติของบุคคลที่ถือว่าถูกต้องและดีงาม ซึ่งเป็นลักษณะที่สังคม นิยมชมชอบ ต้องการให้การสนับสนุนและผู้กระทำเกิดความพอใจ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย วาจา ใจ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

1.2 ลักษณะจริยธรรมวิชาชีพของนักศึกษาคู

จริยธรรมวิชาชีพเป็นเรื่องสำคัญซึ่งทุกคนจะต้องเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข โดยเฉพาะครูคือทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของประเทศ เพราะครูเป็นผู้รับภาระอันยิ่งใหญ่ในการพัฒนาการศึกษาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศ หากไม่ช่วยกันส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพ หรือปลูกฝังให้ครูเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพแล้ว ก็จะทำให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนาให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง จากการศึกษาพระบรมราโชวาท ทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จรรยาครู และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสรุปจะได้คุณลักษณะทางจริยธรรมหลักของผู้ประกอบวิชาชีพครู 9 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความอดทน ความรับผิดชอบ ความเมตตา ความศรัทธาวิชาชีพครู ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความซื่อสัตย์ และความยุติธรรม ดังนี้

1.2.1 ความมีวินัย หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกันเพื่อให้อยู่อย่างราบรื่นมีความสุขความสำเร็จ โดยอาศัยการฝึกอบรมให้รู้จักปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2529: 588) โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่

- 1) ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
- 2) วิธีทำงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น
- 3) ปฏิบัติตามกฎและระเบียบของหน่วยงานและสถานศึกษา

1.2.2 ความอดทน หมายถึง การทำงานหนัก ยากหรืองานที่มีอุปสรรคไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ ไม่แสดงกิริยาท่าทางต่อต้าน (กรมวิชาการ 2540: 29-30) โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่

- 1) ไม่แสดงอาการเบื่อ ไม่พูดหรือแสดงกิริยาว่าตนเบื่อหน่ายกับหน้าที่การทำงานที่กระทำอยู่นั้น
- 2) ไม่ร้องขอความช่วยเหลือ ทำงานต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถ โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือ
- 3) ทนต่อคำวิจารณ์ ไม่ตอบโต้ทั้งวาจาหรือแสดงกิริยาอาการใด ๆ กับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลอื่น
- 4) ไม่ละทิ้งงานกลางคัน ทำงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนสามารถทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์

1.2.3 ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความพากเพียรพยายาม ละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น (รัตนา ศรีเหรียญ, 2529; วิชาพงษ์พิจิตร, 2529) แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

- 1) มีวิธีการที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 2) วางแผนการใช้เวลาได้อย่างเหมาะสมและปฏิบัติงานได้ทันเวลา
- 3) มีความรอบคอบระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ทุกด้าน
- 4) ปฏิบัติงานตามแผนได้เสร็จและมีประสิทธิภาพ
- 5) ปฏิบัติการทุกด้านได้ครบถ้วนตามความสามารถ
- 6) ประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

1.2.4 ความเมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสารคิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2529: 592) แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ ดังต่อไปนี้

- 1) ไม่นิ่งดูตายเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นเต็มกำลังความสามารถ
- 2) ช่วยเพื่อนร่วมงานให้ได้รับความสุขและพ้นทุกข์
- 3) มีความเป็นกันเอง มีความรู้สึกเปิดเผย ใจกว้างใจ และเป็นที่พักพิงของผู้อื่นได้

1.2.5 ความศรัทธาวิชาชีพครู หมายถึง ความรักในวิชาชีพครู มุ่งมั่นที่จะเป็นครูในอนาคต เข้าร่วมและส่งเสริมกิจกรรมของครู (สภาคณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536: 18-21) แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

- 1) สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพครู
- 2) เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาชีพครู
- 3) ร่วมมือส่งเสริมให้มีการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู

- 4) ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ
- 5) รักษาความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหน้าที่การงาน
- 6) ปกป้องและสร้างความเข้าใจอันดีต่อสังคมเกี่ยวกับวิชาชีพครู
- 7) ปฏิบัติตนให้เหมาะสมที่เป็นปูชนียบุคคล

1.2.6 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความตั้งใจ และกระตือรือร้น มุ่งมั่นในการทำงาน โดยไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง (นิศา ค่านวิริยะกุล, 2527; ศสวรรณ เทศศรีเมือง, 2535; ยุพดี ปิตตะคุณ, 2537) โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่

- 1) กระตือรือร้น และปฏิบัติงานเต็มความสามารถอย่างสม่ำเสมอ
- 2) ไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคในการทำงาน
- 3) ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย

1.2.7 ความประหยัด หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ (แปลก สนธิรักษ์, 2527; วิชิตอิสระวิริยะกุล, 2527) โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่

- 1) ช่วยรักษาและใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด
- 2) ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตน
- 3) รู้จักเก็บออมเพื่อความมั่นคงของฐานะ
- 4) ช่วยรักษาและใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

1.2.8 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจต่อตนเองและต่อผู้อื่น (สุมน อมรวิวัฒน์, 2536) แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

- 1) ถ่ายทอดความรู้โดยไม่บิดเบือนหรือปิดบังอำพราง
- 2) ไม่เบียดบังแรงงานหรือนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน
- 3) ไม่เบียดบังทรัพย์สินส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้อง
- 4) ไม่อวดอ้างความสามารถเกินความจริง
- 5) ตรงเวลา
- 6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างดี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง รักษาความลับสัญญา
- 7) มีความละเอียด รอบคอบในการทำงาน
- 8) อดทนต่อปัญหาต่างๆ ในการทำงานโดยไม่ละทิ้งและทอดทิ้งโดยง่าย

1.2.9 ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริง และเหตุผล ไม่มีความลำเอียง (เสนีย์ มีทรัพย์, 2530) แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

- 1) เอาใจใส่และปฏิบัติต่อผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานทุกคน อย่างเสมอภาคและไม่ลำเอียง
- 2) ตัดสินปัญหาของผู้เรียนด้วยความเป็นธรรม
- 3) ยินดีช่วยเหลือผู้ร่วมงานและผู้บริหาร โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

1.3 จริยธรรมในวิชาชีพครู

วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่สำคัญ และมีบทบาทมากในการพัฒนาคนและพัฒนาชาติ ครูจึงเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่อง ให้เป็นปูชนียบุคคลของสังคม เป็นผู้ที่มีความดีพร้อมทั้งความรู้ ความประพฤติ และคุณธรรมตามหลักของพุทธศาสนา และทัศนะของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.3.1 จริยธรรมวิชาชีพของครูตามแนวคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา

ตุมน อมรวิวัฒน์ (2536: 7) ได้เสนอคุณธรรมของครูไว้ 36 ประการ ดังนี้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีเหตุผล รู้จักความพอดี ยอมรับการเปลี่ยนแปลง มองตน มองคน มองโลกในแง่ดี ไม่ลำเอียง ไม่เห็นแก่ตัว เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือแก่ผู้อื่น รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักให้อภัย มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามัคคี พุดจริง ทำจริง และจริงใจ ละเอียดและเกรงกลัว ต่อการทำชั่ว มีความมั่นใจในตัวเอง กล้าหาญกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีความเสียสละ มีความเมตตากรุณา มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่พูดร้าย พูดแต่วาจาที่ชวนฟัง มีประโยชน์ มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลาประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี กระทำทุกอย่างด้วยความปราณีต รอบคอบ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีชีวิตประหยัด เรียบง่าย ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งชั่วร้าย มีความขยันหมั่นเพียรอยู่เสมอ รู้จักยับยั้ง ชังใจ ควบคุมตนเอง ได้ มีความอดทนอดกลั้น มีอารมณ์แจ่มใส ทำงานทุกอย่างด้วยความตั้งใจแน่วแน่

จุฑา บุรีภักดี (2535: 4-5) ได้เสนอบุคลิกภาพที่ดีของครูไว้ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ มีคุณธรรม เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น เข้าถึงจิตใจคน แต่งกายเหมาะสม ร่าเริง แจ่มใส มองโลกในแง่ดี มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียร ยกย่องซึ่งกันและกัน ทำตนให้ผู้อื่นศรัทธา ไม่อิจฉาริษยา สร้างค่านิยมที่ดี ๆ ให้บังเกิดในสังคม ช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญ ไม่มีอารมณ์โลก โกรธหลง วางตนเหมาะสมให้เป็นที่รักของบุคคลทั่วไป ไม่คุยโม้ โอ้อวดเกินไป ควรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างรูปแบบที่ดี ในสังคม ไม่นิยม วัตถุมากเกินไป เป็นผู้มีเหตุผล เป็นผู้รู้จักแก้ปัญหาที่ดี ทำงานเป็นระบบ มีสติ ทำงานใด ๆ ถึงแม้ จะยากก็ควรสู้งานและคิดว่างานสนุก และทำงานด้วยความสุข พอใจก็จะทำให้งานสำเร็จได้ ควรมีความเสียสละตามอัธยาศัย ไม่เป็นผู้คูดายเฉยเมย เป็นผู้ศึกษาหาความรู้ อยู่เสมอ มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ผู้อื่น

กีรติ บุญเจือ (2534) กล่าวว่า ถ้าครูตระหนักว่าครูเป็นแม่พิมพ์หรือเป็นเบ้าหลอมที่แท้จริง ที่จะช่วยปั้นนักเรียนให้คิดอย่างมีหลักเกณฑ์ ครูต้องสนใจตรรกวิทยา และปรัชญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจริยศาสตร์ นอกจากนี้ยังกล่าวว่าเป้าหมายของการเป็นครูคือเพื่อการบริการสังคมในด้านปณิธานใจของอนุชน และเพื่อค้นหาความรู้เพิ่มเติม ดังนั้นครูจึงควรรักษาจรรยาบรรณครู ดังนี้

1. พึงหวงแหนเสรีภาพในการค้นคว้าหาความรู้และเสรีภาพในการสอนตามธรรมชาติของคน นอกจากนั้นจะต้องเคารพกฎหมายและปฏิบัติหน้าที่อื่นๆเหมือนบุคคลอื่น
2. พึงปั้นนักเรียนให้เป็นตัวของตัวเอง ช่วยให้นักเรียนพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองขึ้นอย่างเต็มที่จากเนื้อหาที่ครูมีหน้าที่สอน
3. พึงร่วมมือกับครูอื่นๆ เพื่อให้อาชีพครูมีความคล่องตัวในทางปฏิบัติ บริการสังคมตามเป้าหมาย
4. พึงถือว่างานสอนเป็นอาชีพไม่ใช่ธุรกิจ
5. พึงงดเว้นการตำหนิความประพฤติของเพื่อนครูด้วยกันในการสอน
6. พึงงดเว้นการแย่งตำแหน่งที่มีผู้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ และยังไม่หมดวาระ
7. พึงงดเว้นการเหยียดหยามอาชีพครู
8. พึงรับผิดชอบสอนให้หมดภาคการศึกษาที่ตนได้ตกลงไว้กับผู้บริหาร
9. พึงสอนด้วยเมตตาธรรม และให้คะแนนด้วยความยุติธรรม
10. พึงแสดงคุณสมบัติตามจริงเมื่อสมัครงาน
11. พึงแสดงไมตรีจิตต่อเพื่อนครูทุกคน รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวครู
12. พึงสนับสนุนนโยบายของสถาบัน ที่ตนสังกัดอยู่ถ้าไม่สนับสนุนก็พึงนิ่งเฉย ไม่พึงกล่าวกับบุคคลภายนอกว่าตนเองไม่เห็นด้วย

13. พึงเคารพผู้บังคับบัญชาด้วยใจจริง

14. พึงงดเว้นอบายมุขทุกอย่าง

15. เมื่อได้รับการปรึกษาหารือ พึงเสนอความคิดเห็นอย่างเสรีและด้วยใจจริง

เสนีย์ มีทรัพย์ (2530) ได้ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของครูที่เป็นทั้งผู้สอนหนังสือสอนอาชีพ และเป็นผู้นำทางวิญญาณ จะต้องมียุคุณลักษณะที่เรียกว่า “คุณธรรมนิยม” ซึ่งหมายถึงคุณธรรมที่ครูพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติประกอบด้วย อุดมคติของครู วิญญาณครู คุณธรรมของครู และจริยธรรมของครู มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 ด้านอุดมคติของครู (Teacher's Will) หมายถึง ความตั้งใจในสิ่งดีที่สุดในที่ครูพึงยึดถือ ประกอบด้วย ใฝ่รู้ ประหยัดและอดออม รักและศรัทธาในอาชีพครู ดำรงตนให้เหมาะสมกับสภาพของอาชีพครู ปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ อุทิศตนให้แก่การศึกษาด้วยความเต็มใจ และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

หมวดที่ 2 วิญญาณครู (Teacher's Spirit) รู้จักอดทน อดกลั้นต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน เป็นมิตรกับนักเรียน กระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอนและทำงานในหน้าที่ แสดงความชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียน ภูมิใจและรับผิดชอบต่ออาชีพของตน ยึดมั่นในกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

หมวดที่ 3 คุณธรรมของครู (Teacher's Qualification) มีความคิดริเริ่ม ยุติธรรม ไม่ลำเอียง มีอารมณ์มั่นคง ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละเพื่อประโยชน์ของสังคมและรักษาความลับนักเรียน

หมวดที่ 4 จริยธรรมของครู (Teacher's Function) ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีกิริยา วาจา สุภาพอ่อนโยน ยิ้มง่าย เว้นการกระทำผิดเรื่องฐัฐาว สร้างชื่อเสียงและเกียรติคุณให้แก่ตนเอง เพื่อนร่วมงานและสถาบัน หลีกเลี่ยงสิ่งที่ก่อให้เกิดความแตกร้างในหมู่คณะ เช่น ความริษยา และความพยายามเกลียดแค้น

บุญมี แทนแก้ว (2539) กล่าวว่า ครูอาจารย์ คือบุคคลตัวอย่าง หรือผู้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ นักเรียน นักศึกษา และบุคคลในชุมชนทั่วไป และเป็นกลุ่มบุคคลที่สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องได้พัฒนาจริยธรรมและคุณธรรม จริยธรรมของครู อาจารย์ โดยทั่วไป คือ พึงเคารพผู้บังคับบัญชาด้วยความจริง พึงปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความศรัทธากล่าวคือ ครู อาจารย์ต้องทำหน้าที่ ดังนี้

1. แนะนำได้แก่ การแนะนำศิษย์ตลอดทั้งชุมชนในทางที่ดี มีประโยชน์ ครู อาจารย์ ที่ดีจะไม่เพียงแต่แนะนำหรือชี้แนวทางเท่านั้น ต้องประพฤติดีด้วยการสอนที่ดี คือ การกระทำตัวเป็นตัวอย่าง เพราะจะทำให้ผู้เรียน เรียนหรือศึกษาปฏิบัติตามได้ง่ายโดยไม่รู้สึกลัว

2. หน่วงเหนี่ยวได้แก่ ป้องกันหรือห้ามปรามศิษย์ตลอดทั้งชุมชน มิให้ประพฤติในทางเสียหาย โดยเฉพาะในทางอบายมุข

ครู อาจารย์พึงถืองานว่างานสอน คือ แนะนำ หน่วง และเหนี่ยว เป็นอาชีพและหน้าที่ของตน จึงต้องพยายามปลูกปั้นศิษย์ให้เป็นตัวของตัวเอง โดยช่วยให้เขาได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองขึ้นอย่างเต็มที่จากเนื้อหาวิชาที่ครู อาจารย์มีหน้าที่รับผิดชอบสอนอยู่ และการสอนพึงสอนด้วยเมตตาธรรม กล่าวคือ มีความรักศิษย์ หวังให้ศิษย์มีความรู้เจริญก้าวหน้า มีความสุขสบายในชีวิตต่อไป ตลอดทั้งมีความยุติธรรมในศิษย์ทุกคน เช่น การให้คะแนน การสงเคราะห์อนุเคราะห์อื่น ๆ ควรเท่าเทียมกันและเสมอหน้ากัน พึงเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นอย่างเคร่งครัด พึงเคารพต่อระเบียบ กฎหมาย และปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ เหมือนบุคคลอื่น ครู อาจารย์ ผู้เป็นเสมือนพ่อพิมพ์แม่พิมพ์ของชาติ จะให้ประชากรในชาติประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติเรียบร้อย ถูกต้อง ครู อาจารย์ต้องเป็นผู้นำปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบของสถาบัน กฎหมายบ้านเมือง มีจิตใจกว้างขวางมีทัศนคติที่ดีต่อศิษย์และเพื่อนครู อาจารย์ มีศรัทธาและให้เกียรติอาชีพครู อาจารย์ งดเว้นอบายมุข

ทุกประเภท เนื่องจากอธิบายมาก่อนให้เกิดความประมาทขาดสติเป็นเหตุให้การปฏิบัติหน้าที่การงานบกพร่องเสียหายได้

พลสันต์ โปธิศรีทอง (2540: 1-4) ได้สรุปแนวทางในการผลิตครูแนวใหม่ในด้านเป้าหมายของการผลิตครูแนวใหม่ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาคูของสถาบันราชภัฏว่าเพื่อให้ได้ทั้งครูเก่งและครูดี ที่มีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย และมีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ครูส่งผลต่อการพัฒนาทั้งตนเอง โรงเรียน และชุมชนทำให้อาชีพครูเป็นวิชาที่คนทั่วไปยกย่องศรัทธาลักษณะประสิทธิภาพความเป็นครูยุคใหม่มีดังนี้

1. ครูเก่ง มีลักษณะดังนี้

1.1 ด้านการทำงาน ประกอบด้วย

1.1.1 มีความรู้ในวิชาชีพครู

1.1.2 มีความสามารถปฏิบัติงานหน้าที่ครู

1.2 ด้านความมุ่งมั่นพัฒนา ประกอบด้วย

1.2.1 มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีการพัฒนาโรงเรียนทุกด้านให้ก้าวหน้า

1.2.2 มีการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

1.3 ด้านความรู้ ประกอบด้วย

1.3.1 มีความรอบรู้สถานการณ์บ้านเมือง และความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

1.3.2 มีความเป็นผู้นำทางวิชาการที่สามารถอ่านคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็นและเห็นอนาคต

1.3.3 มีการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

2. คนดี มีลักษณะดังนี้

2.1 ด้านคุณธรรม และจริยธรรม ประกอบด้วย

2.1.1 มีวินัย

2.1.2 มีความซื่อสัตย์

2.1.3 มีความอดทน

2.1.4 มีความประหยัด

2.1.5 มีความยุติธรรม

2.1.6 มีความรับผิดชอบ

2.1.7 มีความกรุณา

2.2 ด้านความเป็นประชาธิปไตย ประกอบด้วย

2.2.1 ประชาธิปไตยในการปฏิบัติงาน

2.2.2 ประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต

2.3 ด้านความรักศรัทธาในอาชีพครู ประกอบด้วย

2.3.1 มีเจตคติดีต่อวิชาชีพครู

2.3.2 มีความรักในอาชีพครู

ธนู แสงศักดิ์ (2505: 85-100) กล่าวถึง ลักษณะของครูที่ดีไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักเรียนดี เช่น ต้องเอาใจใส่ปัญหาของนักเรียน ตอบปัญหาได้แจ่มแจ้ง ไม่แสดงอารมณ์ ไม่เยาะเย้ย มีความอดทน มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และรู้จักชมเชย เป็นต้น

2. มีความรักในอาชีพครู เช่น ปรับปรุงการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ รับฟังคำแนะนำ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการและอาชีพครู และสนับสนุนสมาคมอาชีพการศึกษา เป็นต้น

3. มีจรรยาครู เช่น มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่ให้ร้ายผู้อื่น ไม่ขโมยผลงานของผู้อื่น มีมารยาทในการติดต่อราชการตามลำดับสายงาน ไม่โฆษณาชวนเชื่อ ไม่นำผู้อื่นมาฉ้อโกงให้นักเรียนฟัง ไม่เรียกร้องเงินเดือนเพื่อตนเอง และไม่ใช้อิทธิพลส่วนตัวในทางราชการ

4. มีคุณสมบัติทางส่วนตัวดี เช่น มีความซื่อตรง มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความคิดริเริ่ม และกระตือรือร้น มีความสุภาพอ่อนโยน และรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา พุดซัดแต่ไม่ตะโกน ตรงต่อเวลา และเข้าใจกฎระเบียบและปฏิบัติโดยเคร่งครัด เป็นต้น

5. มีรูปร่างท่าทางดี เช่น สวมเสื้อผ้าเหมาะสมกับกาลเทศะ และสะอาดเรียบร้อย รักษาท่าทางให้สง่างาม มีใบหน้าสะอาด ตัดผมเรียบร้อย สุภาพ โทนหนวดเคราเรียบร้อย รักษาเล็บ รักษาฟันให้สะอาด ซ่อมฟันให้เรียบร้อย ร่องเท้าขัดมันสะอาด และแต่งกายสุภาพบุรุษทรงสี่เหลี่ยมเหมาะสมกับการเป็นครู

ยนต์ ชุ่มจิต (2533: 139) ได้สรุปคุณลักษณะของครูที่ดีว่า ครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพดี เช่น รูปร่างท่าทางดี แต่งกายสะอาดเรียบร้อย พุดจาไพเราะ นุ่มนวล น่าเสียงชัดเจน มีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น

2. คุณสมบัติส่วนตัวดี เช่น สติปัญญาดี เฉลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น และสุภาพอ่อนน้อมดี เป็นต้น

3. สอนดีและปกครองดี เช่น อธิบายได้รวบรัดชัดเจน สอนสนุก ปกครองนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยตลอดเวลา เป็นต้น

4. ประพฤติดี เช่น เว้นจากอบายมุขทั้งปวง กระทำแต่สิ่งที่ดีที่สุจริตทั้งกาย วาจาและใจ

5. มีจรรยาบรรณและคุณธรรมสูง เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ มีเมตตา กรุณา ยุติธรรม และมานะอดทน เป็นต้น

6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี คือ มีอัธยาศัยไมตรีกับบุคคลทุกเพศทุกวัย

สำหรับสุจริต เพียรชอบ (2541) ได้เสนอข้อคิดเกี่ยวกับครูดีต้องมี 15 ประการ ดังนี้ ความรู้ดี มีคุณธรรม นำให้คิด เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน เพียรจัดกิจกรรมหลากหลาย ใช้ การสอนมากวิธี มีวัฒนธรรม เป็นผู้นำและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตใจ กว้างขวางเป็นประชาธิปไตย มีความสนใจและความสามารถพิเศษ เป็นคนช่างสังเกต ไหวพริบดี สามารถชี้แหล่งวิทยาการ มีความเข้มแข็ง กล้าหาญ ขยัน และมานะบากบั่นพัฒนาตนเอง

เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญมาก ต่อการพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง และเป็นกลไกสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติร่วมกับคุรุสภาได้ให้ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2542: 31-34) ศึกษาวิจัยเอกสารเรื่อง ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู สรุปผลการวิจัยเพื่อ เสนอเส้นทางสู่ความสำเร็จในการจัดระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู มี 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 ครูประจำการปีการศึกษา 2539 มีครูประจำการ จำนวน 632,285 คน มีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี 111,150 คน เป็นครูโรงเรียนรัฐบาล 78,455 คน และโรงเรียนเอกชน 32,705 คน

1.2 ครูก่อนประจำการ ปีการศึกษา 2537 มีนักศึกษาครูที่สำเร็จอนุปริญญา หรือ เทียบเท่า 2,161 คน และปริญญาตรี 19,950 คน ถ้ากำหนดคุณวุฒิต่ำสุดของครูมีอาชีพที่ สมควร ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู จะต้องมีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี จึงมีความจำเป็นที่ ต้องเสริมให้ครูจำนวน 111,150 คน ให้ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรีโดยด่วน และควรมี นโยบายยุติการผลิตครูระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า

2. วิสัยทัศน์ในการจัดระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ครูมีอาชีพเป็นครู มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูเพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษา และส่งผลยกมาตรฐานอาชีพ ครูให้เป็น วิชาชีพชั้นสูง และกระตุ้นให้ครูพัฒนาตนเอง ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณ รวมทั้งเป็น แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง ครูจะต้องมีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยเฉพาะ ครูที่สอนระดับมัธยมศึกษา น่าจะต้องมีคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา

3. หลักการจัดระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู มีหลักดังนี้
 - 3.1 มีเป้าหมายเพื่อนักเรียนเป็นหลัก
 - 3.2 ทุกคนได้รับประโยชน์ไม่น้อยกว่าเดิม
 - 3.3 การมีส่วนร่วมในการประเมิน
 - 3.4 การกระจายอำนาจการประเมินสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา และ
 - 3.5 เปิดโอกาสและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย
4. ผู้มีสิทธิขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูจะต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และผ่านการทดสอบอย่างน้อย 2 ปี สำหรับครูประจำการที่มีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ก็อาจกำหนดให้พัฒนาตนเองเพื่อให้มีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีภายใน 5 ปี

5. ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูมี 3 ประเภท คือ ใบอนุญาตสำหรับครูสามัญ ครูวิสามัญ และครูกิตติมศักดิ์ โดยมีใบอนุญาตครูกิตติมศักดิ์เป็นแบบถาวร ส่วนใบอนุญาตสำหรับครูสามัญและวิสามัญกำหนดเป็นระยะ 2 ปี 5 ปี 10 ปี และแบบถาวร

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู จะเห็นได้ว่าวิชาชีพครู มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ สูงสุดจากการบริการการศึกษาของครู สถานภาพและเอกลักษณ์ของครูไทย และวิชาชีพครู โดยมีการกำหนดมาตรการในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู เช่น การรื้อปรับระบบการผลิตครู การรื้อปรับระบบการใช้ การส่งเสริมรักษา และการพัฒนาครู ตลอดจนการจัดระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยได้ทำการวิจัยโดยศึกษาและสังเคราะห์คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ในยุคสังคมนวัตกรรม สรุปรองค์ประกอบและคุณลักษณะสำคัญได้ดังนี้ (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, 2537: 31-33) คือ

1. มีปัญญา คุณลักษณะที่สำคัญ
 - 1.1 เป็นผู้ใฝ่หาและรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัย
 - 1.2 มีความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสาร
 - 1.3 มีวิจารณญาณ
 - 1.4 เป็นคนดีมีไหวพริบ รู้จักคิด และรู้จักการแก้ปัญหา
 - 1.5 เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม
 - 1.6 เป็นคนมองการณ์ไกล
 - 1.7 เป็นคนที่รู้จักใช้หลักเหตุผลที่ถูกต้องในการพูด การคิด และตัดสินใจ

2. มีความรอบรู้ในวิชาชีพ คุณลักษณะที่สำคัญ คือ
 - 2.1 มีความสามารถในการเข้าใจสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง และสภาพแวดล้อม
 - 2.2 มีความรู้และเข้าใจในสาขาวิชาเฉพาะ
 - 2.3 มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาของสหสาขาวิชา อันเป็นพื้นฐานสำหรับคนที่จะเป็นบัณฑิต
 - 2.4 มีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร
 - 2.5 มีความสามารถในการผลิต สร้าง หรือเลือกใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการประกอบการสอน
 - 2.6 มีความสามารถเลือกใช้เทคนิคการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพ การเรียนรู้
 - 2.7 มีความสามารถในการบูรณาการการสอนให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ ปัจจุบัน
3. เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและบุคลิกภาพที่ดี คุณลักษณะที่สำคัญคือ
 - 3.1 ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ
 - 3.2 ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
 - 3.3 เป็นผู้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ
 - 3.4 มีความยุติธรรมและรู้จักเสียสละ
 - 3.5 มีคุณธรรมพื้นฐานเป็นหลักในการดำรงชีวิต
4. มีอุดมการณ์ในวิชาชีพ คุณลักษณะที่สำคัญ คือ
 - 4.1 รัก พอใจและนิยมในวิชาชีพครู
 - 4.2 บรรารถนาที่จะเป็นครู
 - 4.3 สร้างเสริมเกียรติแห่งการเป็นครู
 - 4.4 ทำตัวให้เป็นที่รักและเคารพของศิษย์
 - 4.5 อุทิศตนเพื่อพัฒนาศิษย์
 - 4.6 ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ
 - 4.7 อุทิศตนเพื่อผดุงเกียรติแห่งวิชาชีพครู
5. มีความเป็นประชาธิปไตยและเป็นคนทันสมัย คุณลักษณะที่สำคัญคือ
 - 5.1 มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย
 - 5.2 สามารถวิพากษ์วิจารณ์และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 5.3 รู้จักค้นหาความรู้เพิ่มเติมให้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ

1.3.2 จริยธรรมของครูโดยองค์การวิชาชีพครู

คุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2540) เป็นองค์การวิชาชีพครูที่ทำหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมให้ครูประพฤติตามจรรยาบรรณครู มีความตระหนักว่าครูเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการพัฒนาคน มีหน้าที่อบรมสั่งสอน และให้ความรู้แก่เยาวชนของชาติ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต จึงได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับจรรยาบรรณของวิชาชีพต่างๆ รวมทั้งจรรยาบรรณของครูนานาชาติ เพื่อที่จะกำหนดจรรยาบรรณที่เหมาะสมกับครูไทยในยุคนี้ เพราะครูผู้ใช้วิชาชีพชั้นสูง จะต้องประพฤติดี มีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพจึงได้กำหนดระเบียบ “จรรยาบรรณครู” และประกาศใช้เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2539 ได้เผยแพร่ให้ครู ผู้บริหาร การศึกษาเป็นแนวทางการปฏิบัติงานและปฏิบัติตน เพื่อนำไปสู่ความมีคุณภาพที่ได้มาตรฐานของสังคม

จรรยาบรรณครูเปรียบเสมือน “ศีลธรรม” ของครู จรรยาบรรณทั้ง 9 ข้อ มีทั้งข้อห้ามและข้อที่ต้องปฏิบัติหรือควรปฏิบัติ และประพฤติตนของครู การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณครู ต้องเริ่มต้นที่ความคิดและจิตใจ ด้วยสำนึกและความสมัครใจของแต่ละคน เมื่อคิดได้ว่า ครูต้อง “ทำดี” ต่อศิษย์แล้วจึงแสดงออกทางวาจาและการปฏิบัติด้วยการ “พูดดี” และ “ปฏิบัติดี” ต่อศิษย์ทั้งในและนอกเวลาเรียน จรรยาบรรณทั้ง 9 ข้อมีดังนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งกาย วาจา และจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์
5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง จากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ ตามปกติ และไม่ใช่ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ
7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การวิชาชีพครู
8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

จากนี้คุรุสภายังได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2537 ขึ้นเป็นเกณฑ์ของการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานในหน้าที่ครู เพื่อประกันคุณภาพและการเป็นครูในด้านต่าง ๆ ไว้ 11 มาตรฐาน ดังนี้

- มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
- มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน
- มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ
- มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติการสอนได้เกิดผลจริง
- มาตรฐานที่ 5 พัฒนาลือการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
- มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน
- มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีระบบ
- มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
- มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
- มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน
- มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

นอกจากนี้คุรุสภา (อ้างถึงในสภาคณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2536:18-21) ยังได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู แสดงคุณลักษณะ พฤติกรรมหลัก และพฤติกรรมบ่งชี้ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู หมวด 4 ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ สรุปได้ดังนี้

**ลักษณะพฤติกรรมหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ ในเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูด้านคุณธรรมจริยธรรมตาม
ที่คุรุสภากำหนดไว้**

ลักษณะ	พฤติกรรมหลัก	พฤติกรรมบ่งชี้
1. มีความเมตตากรุณา	1.1 มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	1.1.1 ไม่นิ่งดูดายและเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นเต็มกำลังความสามารถ
	1.2 มีความสนใจและห่วงใยในการเรียน และความประพฤติของผู้เรียน	1.2.1 แนะนำเอาใจใส่ช่วยเหลือผู้เรียนให้ได้รับความสุข และพึงทุกข์
2. มีความยุติธรรม	2.1 มีความเป็นธรรมต่อนักเรียน	2.1.1 เอาใจใส่ และปฏิบัติต่อผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานทุกคนอย่างเสมอภาคและไม่ลำเอียง

ลักษณะ	พฤติกรรมหลัก	พฤติกรรมบ่งชี้
	2.2 ความเป็นกลาง	2.1.2 ตัดสินปัญหาของผู้เรียนด้วยความ ความเป็นธรรม 2.2.1 ยินดีช่วยเหลือผู้เรียนผู้ร่วมงาน และผู้บริหารโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
3. มีความรับผิดชอบ	3.1 มุ่งมั่นในผลงาน 3.2 ใช้เวลาอย่างมีคุณค่า 3.3 ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วน	3.1.1 มีวิธีการที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ 3.2.1 วางแผนการใช้เวลาอย่างเหมาะสม และปฏิบัติงานได้ทันเวลา 3.2.2 ใช้เวลาคุ่มค่า และมีประสิทธิภาพ 3.3.1 วางแผนการปฏิบัติงานอย่างมี ระบบ 3.3.2 ปฏิบัติงานตามแผนได้เสร็จและมี ประสิทธิภาพ 3.3.3 มีความรอบคอบ ระมัดระวังใน การปฏิบัติหน้าที่ทุกด้าน 3.3.4 ปฏิบัติกิจการทุกด้านได้ ครบถ้วนตามความสามารถ 3.3.5 ประเมินผลการปฏิบัติงานได้ อย่างเหมาะสม
4. มีวินัย	4.1 วินัยในตนเอง 4.2 ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ	4.1.1 ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตนได้ อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม 4.1.2 มีวิธีทำงานที่เป็นแบบอย่างที่ดี แก่ผู้อื่นได้ 4.2.1 ปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบ ของหน่วยงานและสถานศึกษา
5. มีความขยัน	5.1 มีความตั้งใจ	5.1.1 กระตือรือร้น และปฏิบัติงาน เต็มความสามารถอย่างสม่ำเสมอ

คุณลักษณะ	พฤติกรรมหลัก	พฤติกรรมบ่งชี้
	5.2 มีความพยายาม	5.2.1 ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการทำงาน 5.2.2 มีความพยายาม ที่จะสอนเด็กให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
6. มีความอดทน	6.1 อดทนเมื่อเกิดอุปสรรค	6.1.1 ปฏิบัติงานเต็มที่ ไม่ทิ้งขว้างกลางคัน
	6.2 มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์	6.2.1 ไม่โกรธง่าย และสามารถควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม 6.2.2 อดทน อดกลั้นต่อคำวิพากษ์วิจารณ์
7. มีความประหยัด	7.1 รู้จักประหยัดและอดออม	7.1.1 ช่วยรักษาและใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด 7.1.2 ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตน 7.1.3 รู้จักเก็บออม เพื่อความมั่นคงของฐานะ
	7.2 ใช้ของคุ้มค่า	7.2.1 ช่วยรักษาและใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด
8. มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู	8.1 เห็นความสำคัญของอาชีพครู	8.1.1 สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพครู 8.1.2 เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาชีพครู 8.1.3 ร่วมมือส่งเสริมให้มีการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู 8.1.4 ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดี และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ
	8.2 รักษาชื่อเสียงวิชาชีพครู	8.2.1 รักษาความสามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในหน้าที่การงาน

คุณลักษณะ	พฤติกรรมหลัก	พฤติกรรมบ่งชี้
9. มีความเป็น ประชาธิปไตย	8.3 เกิดความสำนึกและตระหนัก ที่จะเป็นครูที่ดี	8.2.2 ปกป้องและสร้างความเข้าใจอัน ดีต่อสังคมเกี่ยวกับวิชาชีพครู
		8.2.3 ปฏิบัติตนให้เหมาะสมที่เป็น ปูชนียบุคคล
		8.3.1 ปฏิบัติตนให้เหมาะสมที่เป็น ปูชนียบุคคล
	9.1 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	9.1.1 เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความ ความคิดเห็น
		9.1.2 รับฟังความคิดเห็นและข้อ โต้ แย้งของผู้อื่น
		9.2.1 ยอมรับและปฏิบัติตามความคิด ที่มีเหตุผล โดยยึดถึงประโยชน์ส่วน รวมเป็นหลัก
9.2 มีเหตุผล	9.2.2 ใช้หลักการและเหตุผลในการ ตัดสินใจและแก้ปัญหา	

สถาบันผู้ประกอบวิชาชีพครูแห่งชาติ (National Council for Accreditation of Teacher Education) หรือ NCATE เป็นสถาบันวิชาชีพที่เกิดจากความร่วมมือของสมาคมวิชาชีพ ประมาณ 30 สมาคม ที่ประกอบด้วย องค์กรของครู นักการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาชีพครู ผู้รับผิดชอบนโยบายการศึกษาของท้องถิ่นและรัฐ ในปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 3 ล้านคน NCATE ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้การผลิตครู การเตรียมครูที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการรับรองมาตรฐานวิชาชีพครูในโรงเรียน การผลิตครูของสถาบัน ผลิตครูภาควิชาระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย และการรับรองหลักสูตรของสถาบันผลิตครู (http://www.ncat.org/about_1997)

สถาบันผู้ประกอบวิชาชีพแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญในการเตรียมครูที่มีคุณภาพ เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น ในด้านธุรกิจที่ต้องการ คนที่มีทักษะในด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมได้ รู้จักสังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร และสามารถทำงานกับเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้ทักษะพื้นฐานที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นความต้องการในด้านเศรษฐกิจและท้องถิ่น ไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการส่วนใหญ่ของสังคมได้อีกต่อไป ความต้องการในระดับชาติจึงเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ความหวังและความต้องการในการเตรียมครูจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในขณะเดียวกัน

ปัจจุบันพบว่าสภาพในห้องเรียนมีเด็กจากหลายประเทศที่มีความแตกต่างกันทั้งพื้นฐาน วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และมีพื้นฐานความรู้ในด้านวิชาการแตกต่างกัน แต่เด็กเหล่านี้มาเรียนร่วมกัน ครูจำเป็นต้องมีทักษะในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับเด็กที่มีความแตกต่างกันเหล่านั้น ดังนั้น ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โรงเรียนดำเนินงานภายใต้ การเคลื่อนไหวของข้อมูล วิธีการสอนใหม่ๆ โครงสร้างโรงเรียนใหม่ และบทบาทใหม่ของครูจึงต้องเกิดขึ้น ครูในปัจจุบันจะต้องผสมผสานการพัฒนาสิ่งใหม่ด้วยการฝึกปฏิบัติเลือกวิธีการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์การสอนที่มีประสิทธิภาพ และมีความพร้อมในด้านเนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี (<http://www.whyprep.html>, 1997)

สถาบันผู้ประกอบวิชาชีพแห่งชาติ ได้มีการรวบรวมข้อคำถามไว้สำหรับให้นักศึกษาได้พิจารณาในการเลือกเข้าศึกษาสถาบันฝึกหัดครูที่มีคุณภาพ ซึ่งข้อคำถามเหล่านี้เป็นคำถามที่ได้รับคำแนะนำจากองค์กรวิชาชีพและความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปการศึกษาในสหรัฐอเมริกา ดังนี้ (<http://www.ncate.org/wannable/lookfor>, 1997)

1. สถาบันได้จัดให้มีโปรแกรมการศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการเตรียมครูที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเป็นการรวบรวมรายชื่อวิชาที่ขึ้นอยู่กับว่าอาจารย์ชอบสอนอะไร และนักศึกษาชอบเรียนอะไรหรือไม่
2. เนื้อหาวิชาในโปรแกรมการศึกษาได้รับการปรับปรุง หรือได้รับการพัฒนาโดยสมาคมผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขานั้นๆ เช่น สมาคมครูสอนคณิตศาสตร์หรือไม่
3. คณะศึกษาศาสตร์ได้เตรียมความพร้อมในการผลิตครู เพื่อตอบสนองความต้องการของโรงเรียนในอนาคตหรือไม่
4. สถาบันมีแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นเพียงพอในการสนับสนุนการจัดโปรแกรมการศึกษาทุกโปรแกรมหรือไม่
5. สถาบันได้จัดให้มีการศึกษาวิชาศิลปศาสตร์และศาสตร์การสอนอย่างเข้มข้นและอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่
6. สถาบันจัดเตรียมความพร้อมของบัณฑิตในการเข้าทำงานกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ทางด้านเทคโนโลยีที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือไม่
7. สถาบันได้จัดให้นักศึกษาได้มีโอกาสนเรียนรู้เกี่ยวกับการสอนที่มีประสิทธิภาพภายใต้การดูแลของอาจารย์ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพหรือไม่
8. นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของยุทธวิธี และเทคนิคการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการประเมินผลการปฏิบัติงานสอนโดยสถาบันหรือไม่

นอกจากนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กสู่ศตวรรษที่ 21 สถาบันผู้ประกอบวิชาชีพแห่งชาติ ได้จัดทำระบบการประกันคุณภาพวิชาชีพครู สำหรับสถาบันผลิตครู โดย

กำหนดเกณฑ์ในการวัดคุณภาพของผู้ที่จะเป็นครูใหม่ในด้านต่างๆ ดังนี้ (<http://www.ncat.org/benefits.html>, 1997)

1. ความรู้ในวิชาศิลปศาสตร์
2. ความถนัดในวิชาที่สอน
3. ความรู้ในด้านวิชาชีพครู
4. ประสบการณ์ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียน
5. ความสามารถในการประเมินผลในหลายรูปแบบ
6. ความสามารถในการประยุกต์ความรู้ด้านทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

1.3.3 จริยธรรมวิชาชีพของครูตามแนวพุทธศาสนา

พุทธทาสภิกขุ (2518: 2) บรรยายว่า ครูที่แท้ต้องเป็นผู้นำทางวิญญาณ หมายถึง ทำให้จิต ใจให้วิญญาณ ให้ทิฐิ ความคิดเห็น ศรัทธา ความเชื่อ ให้เป็นไปโดยถูกต้อง ครูจึงต้องมีคุณธรรม คือธรรมะของครูที่ต้องมีต่อศิษย์ 5 ประการ คือ

1. อบรมดี หมายถึง ให้การอบรมมรรยาท อบรมศีลธรรม อบรมทางวิญญาณ
2. ให้เรียนดี หมายถึง ให้วิชาความรู้
3. ไม่หวังวิชา หมายถึง สอนให้สุดความสามารถ ให้ลูกศิษย์มีความรู้ถึงที่สุด
4. ยกย่อง หมายถึง ให้ความอบอุ่น ความรู้สึกผูกพันกัน
5. ค้ำครอง หมายถึง อย่าให้เกิดอันตรายทางจิตและอื่นๆ จนตลอดชีวิต

รัตนาคูศวัตต์ (2531) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นประมวลเกณฑ์ ความประพฤติ จริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรดี อะไรถูกต้อง เพราะฉะนั้นจริยธรรมที่ครูพึงยึดถือ หมายถึง ครูควรปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะดี หรือถูกต้อง ในฐานะที่ครูเป็นแบบอย่างของผู้อื่น และลูกศิษย์ และต้องทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ลูกศิษย์เป็นคนดี ครูก็ควรจะต้องปฏิบัติตนในแนวของ คนดีด้วย ถ้าคิดถึง ความเหมาะสมและการยอมรับในสังคม ครูควรมีความดีตามแบบไทย สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี เอกลักษณ์ และสภาพของสังคมไทย ตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งผสมกลมกลืนกับชีวิตของคนไทย ครูดีต้องมีลักษณะ

1. ลดกุศลมูล คือ โลก โกรธ และหลง ครูควรหาโอกาส “ให้” มีเมตตา กรุณา
2. มีจิตใจใสสะอาด หลีกเลี่ยงการประทุษร้าย ไม่ผูกใจเจ็บและให้อภัย
3. ไม่ควรหลงผิด หลงตน หลงคน หลงวัตถุ ฯลฯ

ดังนั้นการพิจารณาจริยธรรมของครูน่าจะพิจารณา “ความดี” ตามแนวศาสนา ตามสภาพและปัญหาในสังคม ตามแนวยึดถือหรือค่านิยมของสังคมตามลักษณะอาชีพของครูและ

ตามแนวของจริยศาสตร์ตามสภาพและปัญหาสังคม และค่านิยมในสังคม เอกลักษณะ หรือคุณธรรมใดที่ทำแล้วทำให้คนเป็นคนดีและส่งเสริมให้สังคมเจริญขึ้น

สุจริต เพียรชอบ (2530) กล่าวว่า งานครูเป็นงานหนักและมีเกียรติ นอกจากครูจะเป็นผู้ให้ความรู้ทางวิชาการแล้ว ยังต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมและอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีวัฒนธรรม คุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม เพื่อจะได้เจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นประชาชนที่ดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีคุณสมบัติเหมาะที่จะช่วยให้ประเทศชาติเจริญในภายหน้า นอกจากนี้บางครั้งครูยังต้องติดต่อประสานงานและถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ปกครอง พ่อแม่ และเพื่อนครูด้วยกันอีกด้วย ครูจึงต้องมีความอดทน โดยใช้หลักธรรม เพื่อให้ดำเนินงานต่าง ๆ ด้วยจิตใจที่เบิกบานเป็นสุข โดยใช้ธรรมต่างๆดังนี้

1. ธรรมะซึ่งเป็นวิถีทางแห่งความสำเร็จ ได้แก่ อิทธิบาทสี่ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา
 2. ธรรมะอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ยึดเหนี่ยวน้ำใจคน ธรรมะนั้น คือ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา
 3. ธรรมะสำหรับผู้ใหญ่ สำหรับผู้ที่จักปกครองคน คือ พรหมวิหารสี่ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา
 4. ธรรมะที่ทำให้คนงาม ได้แก่ ขันติ และโสรัจจะ
 5. ธรรมะที่คุ้มครองโลก ที่เรียกว่า ธรรมะที่เป็นโลกบาล ซึ่งได้แก่ หิริ และ โอตตปปะ
 6. ธรรมะที่เป็นของบุคคลทั่วไป หรือฆราวาส เรียกว่า ฆราวาสธรรม ประกอบด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนซื่อสัตย์ อดทน และเสียสละ เป็นคนที่มีน้ำใจดี นำคบหาสมาคมด้วย
 7. ธรรมะสำหรับคนดีหรือสัปปริสธรรมเจ็ดประการ เป็นธรรมะที่ครูสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัย และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักผล ความเป็นผู้รู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ความเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน และความเป็นผู้รู้จักบุคคล
- คุณธรรมทั้ง 7 ประการที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เป็นคุณธรรมของคนดี ครูที่สามารถประพฤติปฏิบัติคุณธรรมดังกล่าวแล้วจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติตนดี ปฏิบัติตนชอบ และจะประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิต

2. ทฤษฎีการทำค่านิยมให้กระจ่าง (Values Clarification)

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายคนได้ให้แนวคิด และพยายามสร้างทฤษฎีที่เกี่ยวกับจริยธรรมขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพนั้นเริ่มตั้งแต่สมัยพลาโตมาจนถึงสมัยกลาง ซึ่งศาสนาเริ่มมีบทบาทในชีวิตของมนุษย์ ซึ่งในอดีตกาลนั้น จริยธรรมเป็นเรื่องค่านิยมที่แน่นอน ซึ่งพัฒนามาจากศาสนา เช่น ศาสนาคริสต์เชื่อว่ากฎของจริยธรรม คือ พระประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้า ศาสนาพุทธเชื่อว่ากฎของ จริยธรรมคือ กฎธรรมชาติ และทั้งสองศาสนาเชื่อว่ากฎจริยธรรมไม่ขึ้นกับยุคสมัย หรือสภาพของสังคม จริยธรรมในสมัยปัจจุบันเน้นหนักในเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์มากกว่ารูปแบบ จริยธรรมที่ตายตัว เช่น อัลเบิร์ต ไชท์เซอร์ มีความเชื่อว่าจริยธรรมมิใช่สิ่งอื่นใด ยิ่งไปกว่าความเคารพต่อชีวิตหรือความเคารพต่อชีวิตคือจริยธรรมสากล (ระวี ภาวิไล 2526: 26-27) นอกจากแนวความคิดทางจริยธรรม นักจิตวิทยาหลายคนได้พยายามสร้างทฤษฎีทางจริยธรรมขึ้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีการกระทำค่านิยมให้กระจ่าง มาเป็นกลวิธีในการสร้างกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมจริยธรรมวิชาชีพครู แรทส์ และคณะ (Raths, Hamlin and Simon, 1966) พัฒนาแนวคิดทฤษฎีนี้ โดยอธิบายว่า ค่านิยมคือหลักการประพฤติดำเนินต่อสิ่งต่างๆ ที่บุคคลถือว่าดีงาม ถูกต้องและควรแก่การยึดถือ ทฤษฎีนี้มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตัวเองว่าหลักการประพฤติดำเนินของตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดี ที่ถูกที่ควรตามทัศนะของตนเองเป็นอย่างไร โดยถือว่าค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และจะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึกของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาในชีวิตประจำวันย่อมมีมากมาย นักทฤษฎีในแนวนี้นี้ได้เสนอเกณฑ์ในการตัดสินว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ไว้ 7 ประการ 3 ฐานใหญ่ ๆ คือ (ชัยพร วิชาวุธ, ชีระพร อุวรรณโณ, และพรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2527: 13-14)

2.1.1 การเลือกค่านิยม (Choosing)

ขั้นที่ 1 เป็นการเลือกกระทำอย่างอิสระ ไม่บังคับ คือ การที่บุคคลได้สำรวจว่ามีทางเลือกที่จะปฏิบัติอะไรบ้าง แล้วค่อยๆ พิจารณาเลือกตัดทางเลือกที่ไม่ต้องการปฏิบัติออกจนเหลือทางเลือกที่จะเลือกปฏิบัติเพียงทางเดียว

ขั้นที่ 2 เลือกจากทางเลือกหลายๆทาง คือก่อนปฏิบัติพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นจากทางเลือกที่จะปฏิบัติว่ามีผลเป็นอย่างไรถ้าเป็นผลดีที่เกิดจากความพอใจเป็นอย่างไร และถ้าเป็นผลไม่ดีที่ไม่พอใจเป็นอย่างไร

ขั้นที่ 3 เป็นการเลือกที่เกิดจากการพิจารณาผลของทางเลือกแต่ละทางแล้ว คือ การที่บุคคลเลือกด้วยความเต็มใจ พอใจในการเลือก ไม่ได้เลือกเพราะถูกบังคับจากใครทั้งสิ้น ไม่ได้หวังผลตอบแทน ไม่ได้กลัวถูกลงโทษ ไม่ได้กลัวถูกวิพากษ์วิจารณ์ที่อาจจะเกิดขึ้น โดยการที่บุคคลนำทาง ที่จะเลือกปฏิบัติทั้งหมดที่น่าจะเป็นไปได้พร้อมทั้งพิจารณาถึงผลที่จะเกิดจากทางเลือกที่จะ

ปฏิบัติแต่ละทางนั้นอย่างละเอียดด้วยเหตุและผลแล้วจึงเลือกปฏิบัติ จึงจะเรียกว่ามีอิสระในการคิด และเลือก

2.1.2 การเห็นคุณค่า (Prizing)

ขั้นที่ 4 ผู้เลือกรู้สึกภูมิใจและมีความยินดีที่ได้เลือกกระทำสิ่งนั้น ความภาคภูมิใจในสิ่งที่เลือกนั้น คือ เมื่อบุคคลตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติใดแล้วสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เขามีความสุข รู้สึกภาคภูมิใจ เพราะมันเป็นสิ่งที่ดีที่

ขั้นที่ 5 ผู้เลือกยืนยันการตัดสินใจเลือกอย่างเปิดเผย คือ เมื่อบุคคลมีความสุข รู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนได้เลือก ก็อยากจะบอกให้บุคคลอื่นได้รับรู้ด้วยพยายามที่จะประกาศให้บุคคลอื่นได้ทราบถึงการตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติของตน

2.1.3 การปฏิบัติตามค่านิยม (Action)

ขั้นที่ 6 ผู้เลือกกระทำตามทางเลือกที่ตนตัดสินใจเลือก คือ การที่บุคคลเลือกสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ปฏิบัติหรือกระทำในสิ่งที่ตนได้เลือก อีกทั้งพยายามลงทุนด้วยการเดินทาง ขอมเสียเงิน เสียเวลา เสียกำลังทุกอย่างในการถ่ายทอดทัศนะของตนให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตาม เป็นการยื่นหยัดสนับสนุนหรือส่งเสริมค่านิยมของตน

ขั้นที่ 7 ผู้เลือกกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก คือ เมื่อบุคคลมีค่านิยมใดแล้วก็มี การปฏิบัติหรือกระทำอยู่เสมอจนเป็นลักษณะนิสัยปกติที่ใช้ในชีวิตประจำวัน นั่นคือ กระบวนการพัฒนา ค่านิยม

การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีสรางเสริมค่านิยมให้กระจ่าง คือ การช่วยให้นักศึกษาเกิดความกระจ่างในความเชื่อ ในทัศนคติ ในพฤติกรรม และในความรู้สึกของตนเอง หน้าที่ของครูในการปลูกฝังค่านิยมคือการชี้แนะ หรือจัดการให้มีการชี้แนะโดยการตั้งคำถาม เพื่อให้นักเรียนเกิดการจุกคิดขึ้น และท้ายสุดก็จะนำไปตามเงื่อนไขทั้ง 7 ข้อที่ได้กำหนดไว้

การทำค่านิยมให้กระจ่าง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลสามารถเลือกค่านิยมโดยอาศัย ความรู้สึกและการวิเคราะห์พฤติกรรมว่าจะเลือกแสดงพฤติกรรมอย่างไร เมื่ออยู่ในภาวะที่ต้องเลือก และช่วยในการกำหนดว่าการเลือกพฤติกรรมเช่นนั้นจะมีเหตุผลหรือไม่ หรือเป็นผลของการวางเงื่อนไข ในครั้งก่อน ๆ (Steele and Harmon, 1983: 13)

วิธีการสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่าง ไม่ได้ช่วยกันขัดเขี่ยค่านิยมที่เป็นมาตรฐานอันใด ทั้งสิ้น แต่เป็นวิธีสร้างเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิต ด้วยการพิจารณาอยู่ตลอดเวลาว่าค่านิยมอะไรบ้างที่มีความหมายต่อชีวิตของตนเอง ควรเสริมสร้างและยึดไว้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ในกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่าง การพัฒนาค่านิยมนี้ ต้องการเพียงให้บุคคลได้รู้จักตัวของตัวเอง ได้รู้จักผู้อื่น รวมทั้งสังคมและสิ่งแวดล้อมของเขา สิ่งที่คาดหวังไว้ในการใช้กระบวนการนี้ คือ

การเอื้ออำนวยที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับการกระทำของคนเรา เข้าด้วยกันได้ (นาตยา ปีลันธนานนท์, 2526: 36)

วิธีการสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่างสามารถอธิบายได้ว่าประการแรก เป็นการสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่างโดยการให้การถามเพื่อให้ได้ความกระจ่างซึ่งเป็นคำถามง่าย ๆ ให้เหมาะสมแก่โอกาสและเวลา ที่จะช่วยให้ได้เรียนรู้การใช้วิธีการเพื่อให้มีค่านิยม และทำให้เกิดความกระจ่างในค่านิยมจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ประการที่สอง การสัมภาษณ์เพื่อความกระจ่าง อาจเป็นการตั้งคำถามหรือใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บุคคลได้สำรวจ และทำความเข้าใจในสิ่งที่เขาต้องเลือก หรือตัดสินใจโดยทั่วไป การทำค่านิยมให้กระจ่างนี้จะเน้นการตั้งคำถาม และการสัมภาษณ์เป็นสิ่งแรก ประการที่สาม การใช้กลวิธีหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้แต่ละคนได้เรียนรู้วิธีการเพื่อให้มีค่านิยมและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน กรณีที่เกิด ความสับสน หรือความขัดแย้งในค่านิยม และประการสุดท้าย เกี่ยวข้องกับ การสอน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับแรก คือ การนำวิธีการนี้ไปประยุกต์ใช้กับการสอนวิชาต่าง ๆ ได้ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ระดับสอง ทำให้ครูทราบว่าสอนวิชาเหล่านี้ได้อย่างไร และสุดท้ายเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการที่จะให้ได้ค่านิยมและนำค่านิยมไปใช้ให้สัมพันธ์กับรายวิชาต่างๆ ที่นักเรียนเรียนได้ร่วมกิจกรรม

ผลที่ได้จากการสร้างเสริมค่านิยมด้วยวิธีนี้ จะนำไปสู่การรู้จักตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีแนวทางในการดำรงชีวิตในวิถีทางที่แต่ละคนพอใจ และเป็นการสร้างสรรค์สังคมด้วย (Kirschenbaum, 1977)

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมค่านิยมด้วยวิธีการสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่าง เป็นกิจกรรมที่จะนำมาใช้ในการส่งเสริม และมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ดังนี้

1. เรื่องราวเกี่ยวกับค่านิยม (Value Sheets) เป็นเรื่องราวที่ช่วยให้นักเรียนได้คิด หรือเป็นข้อความ หรือคำถามที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมที่จะให้นักเรียนได้แสดงปฏิกิริยาด้วยการแสดงความคิดเห็น เขียน หรืออภิปรายเกี่ยวกับค่านิยมเหล่านั้น

2. การจัดลำดับที่ (Rank – Ordering) เทคนิคนี้เป็นการถามนักเรียนให้บอกความแตกต่างเกี่ยวกับตัวเลือกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเร็ว และให้นักเรียนได้ตรวจสอบ และทำความเข้าใจในด้านความชอบของเขาว่านักเรียนชอบอะไรก่อน – หลัง ตัวเลือกต่าง ๆ ที่นำมาให้นักเรียนเลือกนี้จะจัดลำดับจากสิ่งที่ยาก ๆ ไปสู่สิ่งที่ง่าย จากสิ่งที่ไม่ค่อยสำคัญไปสู่อะไรที่สำคัญมาก

3. การลงคะแนนเสียงเกี่ยวกับค่านิยม (Values Voting) วิธีนี้ครูจะอ่านคำถามให้นักเรียนฟังทีละข้อ แต่ละคำถามจะขึ้นต้นด้วยข้อความว่า “มีใครบ้างที่ ” เช่น “มีใครบ้างที่เก็บเงินได้แล้วไม่คืนเจ้าของ ” จากนั้นให้นักเรียนตอบด้วยการยกมือถ้ายืนยันว่าคืน นักเรียนที่ไม่คืนให้ ชูนิ้ว

หัวแม่มือ และพวกที่ยังตัดสินใจไม่ถูกให้โบกมือ ส่วนนักเรียนที่ไม่สนใจตอบคำถามนี้ให้อยู่เฉย ๆ เมื่ออาจารย์ถามคำถามหมดทุกข้อแล้ว ให้นักเรียนทั้งชั้นอภิปรายคำตอบแต่ละข้อ

4. มาตรการส่วนค่านิยม (Value Continuum) เป็นการถามเพื่อชี้ให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัญหาหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งในระดับใด โดยให้ทำเครื่องหมายเพื่อเลือกคำตอบ ซึ่งเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด จากนั้นให้อภิปรายเหตุผลที่ตนเลือกรวมกันทั้งหมด เช่น ถ้ามีเงินจะทำอะไรกับเงินจำนวนนั้น ไม่ใช่มันเลยหรือใช้มันจนหมด ไม่จำเป็นต้องเหลือเก็บไว้

5. การเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง (Either – or Choices) ครูจะถามคำถามนักเรียน โดยมีตัวเลือก 2 อย่าง และให้เลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจเป็นการพูดปากเปล่าหรือเขียนตอบก็ได้ เช่น การบันทึกการเข้าเรียนของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่

6. การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) มีลักษณะเป็นการกำหนดสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง การใช้วิธีการทำค่านิยมให้กระจ่างด้วยวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี ทำได้ด้วยการนำเอาเหตุการณ์ หรือปัญหามาให้นักเรียนวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ ๆ จากเรื่องราวนั้น ตรวจสอบหาเหตุผล เจตคติ และค่านิยมจากบุคคลในเรื่องที่จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะ เพื่อการประยุกต์นำไปใช้ และรู้จักการวิเคราะห์ และพิจารณาตนเองเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดที่ดีต่อตนเองต่อไป

7. สิ่งที่คุณรักที่จะทำ (Things I Love to do) ให้นักเรียนบอกรายชื่อสิ่งต่าง ๆ มา 10 อย่าง เขียนลงบนกระดาษ จากนั้นให้นักเรียนเขียนรายการสิ่งที่คุณรักที่จะทำจริง ๆ มา 10 อย่าง เขียนให้เร็วที่สุดที่จำทำได้ โดยชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่นักเรียนเขียนไว้ในกระดาษนี้จะไม่มีกรรวบรวมไว้ และจะไม่มีการตรวจดูว่าของใครถูก ของใครผิด เน้นให้นักเรียนเห็นว่า การสอนเพื่อพัฒนาค่านิยมจำเป็นต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในขั้นแรกอาจให้นักเรียนเขียนแต่ครูดึงให้เวลาแก่นักเรียนพอ สมควร ในการที่แจ่มแจ้งสิ่งที่คุณรักที่จะทำจริง

เมื่อนักเรียนทุกคนเขียนรายการต่าง ๆ มาได้ 20 อย่างแล้ว ก็ให้นักเรียนเขียนสัญลักษณ์ต่อไปนี้ เป็นการแนะนำสัญลักษณ์ที่ครูอาจบอกให้นักเรียนเขียนได้

1) ใส่คำว่า “บาท” ในรายการที่นักเรียนต้องจ่ายเงิน มากกว่า 20 บาท ถ้านักเรียนจะทำสิ่งนั้น

2) ใส่คำว่า “เสียง” ในรายการที่นักเรียนต้องเสียงที่จะทำสิ่งนั้น การเสียงในที่นี้ อาจเป็นการเสียงต่ออันตรายที่จะเกิดกับร่างกาย สติปัญญา หรืออารมณ์

3) ใส่คำว่า “พ่อ” และ “แม่” ในรายการที่นักเรียนคิดว่าคุณพ่อ คุณแม่ของนักเรียนอาจมีสิ่งนั้นอยู่แล้ว ถ้าหากนักเรียนถามท่านให้ทำ ในขณะที่ท่านอยู่ในวัยที่นักเรียนเป็นอยู่ขณะนี้

4) ใส่คำว่า “บุคคล” หรือคำว่า “ตามลำพัง” ในแต่ละรายการที่นักเรียน แจก แจก คำว่า “บุคคล” หมายถึง สิ่งที่นักเรียนชอบที่จะทำร่วมกับผู้อื่นมากกว่า และคำว่า “ตามลำพัง”

หมายถึง สิ่งที่นักเรียนชอบที่จะทำตามลำพังมากกว่า (เน้นให้นักเรียนเข้าใจว่าไม่มี คำตอบใดที่ถูกต้อง แต่สำคัญอยู่ที่ว่านักเรียนชอบอย่างไรมากกว่า)

5) ใส่หมายเลข 5 ในรายการที่นักเรียนคิดว่ามันจะไม่ปรากฏอยู่ในรายการของนักเรียน ที่นักเรียนจะทำในอีก 5 ปีข้างหน้านับจากนี้

6) ให้นักเรียนดูแต่ละรายการให้ตลอด จัดลำดับรายการ ลงวันที่ที่นักเรียนได้ทำสิ่งนั้นครั้งล่าสุด

การอภิปรายที่จะตามมาจะเป็นการสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่าง ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้ และทราบว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ นักเรียนได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ตน จะทำระหว่างสิ่งที่นักเรียนต้องการ และสิ่งที่นักเรียนเห็นว่าจำเป็น

ในแต่ละวิธีการนั้น สิ่งที่สำคัญและจำเป็นสำหรับครูที่จะทำให้การส่งเสริมด้วย กระบวนการสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่างได้ผลดี คือการตั้งคำถาม เพราะว่าการตรวจสอบค่านิยม ที่ได้ในแต่ละยุทธวิธีนั้นเป็นเนื้อหาที่แท้จริงของผู้เรียน ซึ่งคำถามที่ใช้ถามมีได้ 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบคำถามที่เกี่ยวกับความจริง (Factual Question) หรือรูปแบบคำถาม ที่ถามความเข้าใจในสถานการณ์นั้น ๆ คำถามลักษณะนี้ มีจุดมุ่งหมายจะกำหนดความรู้ของข้อมูลที่ แท้จริงของนักเรียน และยืนยันสิ่งที่มองเห็นได้และสิ่งอื่น ๆ เกี่ยวกับคำตอบที่ถูกต้องแน่นอน เช่น เกิดอะไร เขาทำอะไร ใครเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อไร

2. รูปแบบคำถามที่เกี่ยวข้องกับความเด่นชัด (Definitional Question) หรือ ลักษณะคำถามให้ได้คำตอบตามลำดับขั้นของความคิด คำถามในลักษณะนี้ใช้เพื่อกันหาความหมายที่ นักเรียนกล่าวถึง เพื่อจะให้ได้ความหมายชัดเจน เช่น ท่านหมายความว่าอย่างไร ยกตัวอย่างได้หรือไม่ ลักษณะนิสัยที่ต้องทำความเข้าใจคืออะไร

3. รูปแบบคำถามที่เกี่ยวข้องกับการสรุป (Inferential Question) หรือ การถามความรู้สึกนำความคิดไปสู่ค่านิยมที่พึงปรารถนา ลักษณะคำถามของคำถามนี้ใช้ถามให้ นักเรียนย้อนกลับไปสู่ข้อมูลก่อนที่จะได้รับคำถาม โดยจะนำนักเรียนไปสู่ การไตร่ตรองและวิเคราะห์ความ จริง การอธิบายความสัมพันธ์ในสิ่งที่เขาคิดว่ามีอยู่กับความจริงเท่าที่จะเป็นไปได้ เน้นให้เห็นถึงความ รู้สึก การคาดคะเนอย่างมีเหตุผล เช่น เรื่องอย่างนี้จะเปลี่ยนไปได้อย่างไร เช่น คำถามต่อไปนี้ อะไรเป็นสาเหตุให้ทำเช่นนั้น เขารู้สึกอย่างไร เธอลองนึกภาพของผลสรุปว่าจะออกมาอย่างไร เธอ จะพูดอย่างไรถ้าเขาบอกว่าเขาคิดว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าเธอทำเช่นนั้น อะไรจะเกิดขึ้น

ขั้นตอนของกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่าง

การสร้างเสริมค่านิยมให้กระจ่าง เป็นกระบวนการที่เอื้ออำนวยต่อการนำมาใช้ใน วงการศึกษามาก ความมุ่งหมายของการใช้กระบวนการนี้ ก็เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจว่าเมื่อผู้เรียน เกิดความกระจ่างในค่านิยมอย่างไรอย่างหนึ่งแล้ว เขาจะอย่างไร และผู้สอนจะอย่างไร

เพื่อส่งเสริมให้พฤติกรรมของผู้เรียน สอดคล้องกับสิ่งที่เขาเกิดความกระตือรือร้น เนื้อหาและกิจกรรมส่งเสริมอย่างไรที่จะเป็นสื่อเร้าให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมให้กระตือรือร้น

ขั้นตอนและวิธีการส่งเสริมเพื่อพัฒนาจริยธรรมโดยวิธีการสร้างเสริมค่านิยมให้กระตือรือร้นจะดำเนินไปตามขั้นตอน ดังที่ ทวีป อภิสัทธา (2527: 369-371) เสนอไว้ ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ให้ทำกิจกรรมที่จะต้องคิดและตัดสินใจ
- ขั้นที่ 2 ให้คิดและตัดสินใจด้วยความคิด และเหตุผลของตนเอง
- ขั้นที่ 3 ให้ร่วมกันคิดหาเหตุผลและตัดสินใจโดยกลุ่มย่อย
- ขั้นที่ 4 ให้ร่วมกันคิดหาเหตุผลและตัดสินใจโดยกลุ่มใหญ่
- ขั้นที่ 5 สร้างข้อตกลง กติกา หรือเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติ

ขั้นที่ 1 ให้ผู้เรียนทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดความรู้สึกรู้สึกคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง กิจกรรมที่ให้ทำจะใช้หลายรูปแบบ เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับค่านิยม (Value Sheet) การจัดลำดับที่ (Rank-Ordering) สิ่งที่น่ารักที่จะทำ (Things I love to do) และการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ที่ตั้งประเด็นคำถามปลายเปิดไว้ให้ผู้เกี่ยวข้องขบคิดและตัดสินใจโดยอาจให้เรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงาน ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมทางจริยธรรมตามที่ต้องการจะปลูกฝังมาเป็นปัญหาตุ๊กตา และตั้งประเด็นคำถามปลายเปิดให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจก็ได้

ขั้นที่ 2 เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมในขั้นที่ 1 คือ ได้ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ มาแล้วให้ผู้เรียนแต่ละคนคิดหาเหตุผลและตัดสินใจตามประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ด้วยตนเอง แล้วจดบันทึกความคิดเห็นพร้อมด้วยเหตุผลในการตัดสินใจของตนเองไว้ใน กระดาษหรือจำไว้ในใจก่อนก็ได้

ขั้นที่ 3 หลังจากผู้เรียนตัดสินใจด้วยตนเองแล้ว คราวนี้ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มย่อยช่วยกันอภิปรายคิดหาเหตุผลในประเด็นเดิม และให้สรุปออกมาเป็นความคิดเหตุผลและการตัดสินใจของกลุ่มอีกครั้งหนึ่งแล้วให้ผู้เรียนแต่ละคนนำไปเปรียบเทียบกับความคิดเห็นเหตุผลและการตัดสินใจของตนเองว่าความคิดเห็นเหตุผลและการตัดสินใจของตนเองที่ตัดสินใจไว้แต่แรก สอดคล้องกันหรือไม่เพราะเหตุใด ถ้าไม่สอดคล้องจะปรับเปลี่ยนความคิดของตนเองหรือไม่อย่างไร ซึ่งการทำกิจกรรมในขั้นนี้เราคาดหวังว่าหลังจากที่ผู้เรียนแต่ละคนได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวางด้วยเหตุและผลของแต่ละบุคคลแล้ว การตัดสินใจของกลุ่มจะมีส่วนช่วยปรับความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้เรียนรายบุคคลบางคนที่มีความคิดและการตัดสินใจแตกต่างออกไปจากแนวทางที่ควรจะเป็น (norm) ให้กลับมายอมรับในแนวทางที่ถูกต้องได้

ขั้นที่ 4 หลังจากการคิดหาเหตุผลและการตัดสินใจของกลุ่มย่อยแล้ว จึงให้ผู้เรียนทั้งหมดกลับไปเรียนกลุ่มใหญ่ทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อให้ตัวแทนของกลุ่มย่อยนำความคิดเหตุผลและการตัดสินใจของแต่ละกลุ่มมาเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่อีกครั้งหนึ่ง โดยให้ครูหรือตัวแทนนักเรียนทำหน้าที่จดบันทึกข้อยุติพร้อมด้วยเหตุผลและการตัดสินใจของกลุ่มใหญ่ไว้ด้วย ซึ่งในกิจกรรมขั้นนี้ เรามุ่งหวังให้เกิดการปรับความคิดเหตุผล และการตัดสินใจของกลุ่มย่อยต่อกลุ่มใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ถ้ามีความคิดเห็นเหตุผลและการตัดสินใจที่ขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มใหญ่กับกลุ่มย่อย หรือกลุ่มย่อยกับกลุ่มย่อย นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ปรับเปลี่ยนความคิดและการตัดสินใจของตนเองให้สอดคล้องกับกลุ่มใหญ่ได้อีกครั้งหนึ่งด้วย ทั้งนี้ก็เพราะว่า ถ้าได้มีการอภิปรายกันด้วยความคิดและเหตุผลต่าง ๆ อย่างกว้างขวางแล้วก็เป็นที่ยืนยันได้ว่า การตัดสินใจของคนส่วนใหญ่น่าจะถูกต้องและไม่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายของค่านิยมทางจริยธรรมที่ต้องการปลูกฝังสร้างเสริมมากนัก

ขั้นที่ 5 เมื่อดำเนินกิจกรรมจากขั้นที่ 1 มาถึงขั้นที่ 4 นี้แล้วก็คาดหมายว่าผู้เรียนจะต้องตัดสินใจหรือยอมรับค่านิยมจริยธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยใจ (ความคิด) ของเขาเองว่าดีหรือไม่ดี ชอบหรือไม่ เห็นคุณค่าหรือไม่เห็นคุณค่า ผู้สอนก็จะฉวยโอกาสทางในขั้นตอนนี้กระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนช่วยกันแสดงความคิดหรือเสนอแนะแนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อผู้เรียนจะได้ นำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ และผู้สอนจะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนได้ต่อไป

สิ่งสำคัญที่เป็นหัวใจในการสอนด้วยวิธีนี้ ก็คือ การที่ครูใช้คำถามเป็นตัวสร้างความกระจำให้กับนักเรียน โดยใช้คำถามให้เกิดค่านิยมทั้ง 7 ขั้นดังได้กล่าวไว้แล้วอย่างเหมาะสมในทุก ๆ ขั้นตอนของการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่กล่าวมานั้นคือ เทคนิคหรือกลวิธีในการสร้างความตระหนักในค่านิยมทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน โดยเริ่มที่ใจคือ ทำใจให้ยอมรับและเห็นคุณค่าด้วยตัวของผู้เรียนเองเสียก่อน แล้วคาดหวังว่าพฤติกรรมที่จะแสดงออกในอันดับต่อไปของผู้ที่ใจยอมรับแล้วนั้น จะเป็นไปในทางที่ถูกต้องควรเช่นเดียวกับที่ใจเห็นดีเห็นชอบและยอมรับแล้วนั้นด้วย

การประเมินผลจริยธรรม

แม้ว่าการวัดเพื่อประเมินผลจริยธรรมของบุคคลเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และวัดได้ยาก แต่นักวัดผลการศึกษาก็ได้พยายามสร้างเครื่องมือเพื่อวัดให้ได้ผลที่เป็นมาตรฐาน เชื่อถือได้ ซึ่งเทคนิควิธีการวัดจริยธรรมโกศล มีคุณ (2533) ได้สรุปไว้ 3 วิธีด้วยกัน คือ

1. การสังเกต เป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ทุกแขนง ตั้งแต่ประสบการณ์อันซับซ้อน เช่น พฤติกรรมของตนซึ่งเป็นสิ่งที่จะสังเกต พิจารณาให้ได้เรื่องราวละเอียดถี่ถ้วนได้ยาก การสังเกตอาจ

ใช้แบบสังเกตในสถานการณ์ต่างที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวตามธรรมชาติ หรือใช้แบบสังเกตในสถานการณ์เฉพาะที่สร้างขึ้น เช่น มอบหมายให้ทำงานเป็นกลุ่มแล้วสังเกตการปฏิบัติ

2. ให้บอกเรื่องราวของตนเอง อาจทำได้หลายลักษณะ คือ

2.1 ใช้แบบสอบวัด (Paper-pencil Test) เช่น การตรวจสอบ (Check List) มาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบทดสอบเชิงสถานการณ์ (Situation Test) แบบเปรียบเทียบ ชอบชอบเป็นรายคู่ (Paired Comparison Preferred Test)

2.2 สัมภาษณ์ มีหลักการว่า ผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องไม่รู้ว่ากำลังถูกทดสอบหรือถูกวัด จริยธรรม

2.2.1 การอภิปรายกลุ่ม

3. ให้ผู้อื่นช่วยบอกเรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก อาจใช้สังคมมิติ (Sociometric) สัมภาษณ์หรือใช้แบบสอบถามผู้ปกครองและครูอื่น ๆ

เนื่องจากวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่างเป็นวิธีการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย เน้นในเรื่องความรู้สึก โดยเฉพาะด้านความพึงพอใจ และการมีความสุขจากการได้เลือกค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง เคลเวน (Kleven cited in Villanueva, 1977: 37) ได้นำวิธีทำค่านิยมให้กระจ่างไปใช้ในการสอนในระดับวิทยาลัย เพื่อวัดผลการเปลี่ยนแปลงเจตคติพบว่ามีพัฒนาทางด้านเจตคติ ส่วน บราวน์ และแรทส์ (Brown and Raths cited in Villanueva, 1977: 37) ได้นำวิธีนี้ไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ก็พบว่าทำให้เจตคติเพิ่มขึ้น เช่นกัน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เครื่องมือที่ควรนำมาใช้ประเมินลักษณะจริยธรรมวิชาชีพครูที่เป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึกได้แก่ แบบทดสอบเชิงสถานการณ์ที่ยึดหลักการจัดระดับจิตพิสัยของ แครทวอล (Krathwohl, 1964) ดังมีรายละเอียดที่กมล ภูประเสริฐ (2528: 25-33) ได้รวบรวมไว้ ดังนี้

ระดับจิตพิสัย (Affective Domain)

1. **ขั้นรับรู้ (Receiving)** จัดเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมด้านความรู้สึก ในขั้นนี้บุคคลจะมีการรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว ระดับการรับรู้จะเริ่มตั้งแต่การตระหนักถึง หรือสังเกตเห็น หรือรู้ว่าอะไรเกิดขึ้น จากนั้นบุคคลจะให้ความสนใจต่อสิ่งเร้าหรือตั้งใจรับรู้เหตุการณ์นั้น และในขั้นสุดท้ายของการรับรู้ก็คือ การจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้าและควบคุมความสนใจของตนให้มีต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง บุคคลที่มีความรู้สึกในขั้นนี้ จะเขียนแสดงความรู้สึกในลักษณะของการบรรยายถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใด แสดงความสนใจต่อสิ่งนั้น บรรยายถึงความแตกต่างของสิ่งนั้นจากสิ่งอื่นและลักษณะของสิ่งนั้นที่ น่าสนใจ “สิ่ง” ในที่นี้หมายถึงจริยธรรม หรือการกระทำเกี่ยวกับจริยธรรม

2. **ขั้นตอบสนอง (Responding)** เป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึกที่พัฒนาต่อจากขั้นแรก กล่าวคือเมื่อเกิดการรับรู้แล้ว บุคคลจะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า ระดับการตอบสนองจะเริ่มตั้งแต่การตอบสนองโดยการสั่ง ทำเพราะความเชื่อฟังหรือคล้อยตาม หรือทำตามคำแนะนำโดยมีความรู้สึก

ต่อต้านน้อย การตอบสนองที่สูงขึ้นไป ได้แก่ ความตั้งใจหรือความเต็มใจที่จะตอบสนองเป็นการอาสาสมัครที่จะทำโดยมิได้เกิดจากความเกรงกลัว หรือเกรงใจ แต่เป็นเพราะเขาตั้งใจทำด้วยตัวของเขาเอง ขั้นสุดท้ายของการตอบสนองคือ การตอบสนองที่ประกอบด้วยอารมณ์ หรือความรู้สึกพึงพอใจ ยินดี สนุกสนาน บุคคลที่มีความรู้สึกในขั้นนี้ จะเขียนแสดงความรู้สึกในลักษณะการบรรยายการกระทำของตนโดยอ้างถึงคำสั่ง คำแนะนำกฎเกณฑ์ต่างๆ การกระทำที่ตนตั้งใจกระทำอาสาที่จะกระทำตลอดจนการบรรยาย ถึงความรู้สึกพึงพอใจที่ได้กระทำสิ่งเกี่ยวกับจริยธรรมนั้น

3. ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) พฤติกรรมด้านความรู้สึกในขั้นนี้ เป็นขั้นที่บุคคลมองเห็นคุณค่าของสิ่งของ ปรัชญาการณ ์ พฤติกรรมด้วยตัวของเขาเอง ซึ่งรวมถึงการเอากฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ สิ่ง que บุคคลแสดงออกจะมีลักษณะคงเส้นคงวา ซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเชื่อหรือทัศนคติที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล หรือการตอบสนองจะไปตามค่านิยมที่เขานึกถือ ระดับของการเห็นคุณค่า จะเริ่มตั้งแต่การที่บุคคลเห็นด้วย และยอมรับในความเชื่อ ทัศนคติ หรือ ค่านิยม ด้วยการกระทำอย่างคงเส้นคงวา ในขั้นตอนต่อไปเป็นการแสดงถึงความนิยมในคุณค่าด้วยการแสดงความต้องการการยกย่องชมเชย ในสิ่งที่เขายอมรับคุณค่าแล้วในขั้นสุดท้ายบุคคลจะแสดงออกอย่างชัดเจนว่าเขายึดถือคุณค่าของสิ่งใด แรงจูงใจที่จะแสดงออกถึงการสนับสนุนช่วยเหลือ ทำด้วยความศรัทธา ด้วยความเชื่อมั่น ตลอดจนปฏิเสธที่จะกระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตน การเขียนแสดงความรู้สึกในขั้นนี้ บุคคลจะบรรยายการกระทำที่สม่ำเสมอของตนในระยะปัจจุบัน บรรยายถึงความต้องการ การยกย่อง และการชมเชยต่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง บรรยายถึงความเด็ดเดี่ยว ที่จะต้องให้การสนับสนุน มีความเชื่อมั่นในการกระทำนั้น และปฏิเสธที่จะกระทำในสิ่งตรงข้าม

4. ขั้นจัดระบบ (Organization) พฤติกรรมในขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลมีค่านิยมหลายอย่าง บุคคล จำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ของค่านิยมเหล่านั้น จัดลำดับความสำคัญของค่านิยมเป็นการจัดระบบของค่านิยม และพัฒนาระบบไปที่ละน้อย จนอาจกลายเป็นค่านิยมใหม่ ระดับของการจัดระบบจะเริ่มตั้งแต่ขั้นการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ด้วยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะมองเห็นความสัมพันธ์ของค่านิยมที่เขายึดถืออยู่ หรือระหว่างค่านิยมเก่ากับค่านิยมใหม่ ขั้นต่อไปเป็นการรวมค่านิยมซับซ้อนเข้าด้วยกันด้วยการสร้างความสัมพันธ์เป็นลำดับ ระหว่างค่านิยม หรือด้วยการสร้างแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ตามสิ่งที่เขาจัดระบบขึ้น และนำไปใช้ การเขียนแสดงความรู้สึกในขั้นนี้ บุคคลจะบรรยายถึงความสัมพันธ์ของการปฏิบัติตามค่านิยมหลาย ๆ อย่าง เปรียบเทียบแยกแยะให้เห็นตามลำดับความสำคัญของคุณค่าของการกระทำต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าเหล่านั้น ตลอดจนการบรรยายถึงแบบแผน หรือกฎเกณฑ์ของการประพฤติปฏิบัติ ที่เป็นระบบที่เขาสร้างขึ้น

5. **ชั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)** พฤติกรรมในขั้นนี้เป็นการพัฒนาถึงขั้นของการประพฤติปฏิบัติของระบบค่านิยมที่เขายึดถือ มีการแสดงออกในรูปแบบที่คงเส้นคงวาและเป็นอัตโนมัติ มิได้มีอารมณ์มาเกี่ยวข้อง (ยกเว้นในสภาพการณ์ที่มีความตึงเครียดอยู่ด้วย) ระดับของการเกิดนิสัยเริ่มตั้งแต่ขั้นของการสร้างข้อสรุป ซึ่งแสดงออกในลักษณะที่มีแนวโน้มจะประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นอยู่เสมอ ในสถานการณ์อย่างเดียวกันหรือประเภทเดียวกัน จนถึงขั้นของการแสดงออกเป็นคุณลักษณะประจำตัวของบุคคลนั้น

การประเมินโดยสร้างสถานการณ์

การประเมินโดยสร้างสถานการณ์ ซึ่งกมล ภูประเสริฐ (2528: 873) ได้อธิบายว่า เป็นการประเมินที่อาศัยระดับพฤติกรรมด้านความรู้สึก ซึ่งมีการกำหนดข้อความตามขั้นของความรู้สึกเพื่อให้นักศึกษาเลือก ดังนี้

วิธีการประเมิน

1. เลือกสถานการณ์โดยพิจารณาว่าพฤติกรรมจรรยาบรรณที่จะประเมินนั้นเด็กจะแสดงออกในสถานการณ์อะไรบ้าง
2. แต่งสถานการณ์นำสถานการณ์ที่เลือกมาแต่งเติมให้เป็นเรื่องราวที่บุคคลในสถานการณ์นั้นปฏิบัติคล้อยตาม หรือขัดแย้งกับจรรยาบรรณ แล้วถามถึงความเห็นด้วยของนักเรียนต่อตัวเลือกที่กำหนดให้
3. แต่งตัวเลือก ตัวเลือกเป็นข้อความที่แสดงความรู้สึก หรือความคิดเห็นที่สะท้อนถึงพฤติกรรมในแต่ละขั้นของความรู้สึก ดังลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

ขั้นของความรู้สึก	ลักษณะข้อความที่แสดงถึงพฤติกรรมในขั้นนี้
1. ขั้นรับรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงถึงความสนใจต่อสิ่งของความคิด พฤติกรรม เรื่องราว 2. กล่าวถึงความแยกแยะความแตกต่างของสิ่งของความคิด พฤติกรรม และเรื่องราว 3. กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของสิ่งของความคิดพฤติกรรม และเรื่องราว (ทั้งสิ่งของความคิดพฤติกรรม และเรื่องราวเกี่ยวข้องกับการณ์ที่ผูกพันกับจรรยาบรรณอย่างใดอย่างหนึ่ง)

ขั้นของความรู้สึก	ลักษณะข้อความที่แสดงถึงพฤติกรรมในขั้นนี้
2. ขั้นตอบสนอง	
2.1 ขั้นตอบสนองตามคำสั่ง	1. ระบุถึงการจะปฏิบัติหรือการปฏิบัติตามคำสั่ง คำสอน คำแนะนำ กฎเกณฑ์ บทบาทและหน้าที่ นโยบาย (อันแสดงถึงการเชื่อฟังหรือการคล้อยตาม)
2.2 ขั้นตั้งใจและพอใจตอบสนอง	2. กล่าวถึงการปฏิบัติด้วยการอาสาสมัคร 3. กล่าวถึงความพึงพอใจ ความยินดี ความสนุกสนานที่ได้ปฏิบัติ
3. ขั้นเห็นคุณค่า	
3.1 ขั้นยอมรับคุณค่า	1. กล่าวถึงการยอมรับ ความซาบซึ้ง ความชื่นชม ต่อสิ่งของ ความคิด หรือการปฏิบัติ 2. กล่าวแสดงการยกย่อง ชมเชย ต่อการปฏิบัติ 3. กล่าวถึงความพยายามในการปฏิบัติให้บ่อยขึ้น
3.2 ขั้นแสดงความนิยมและการยึดมั่นในคุณค่าอย่างเปิดเผย	1. กล่าวถึงการสนับสนุน การช่วยเหลือ การเข้าร่วมการเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคุณค่าที่ยึดถือ 2. กล่าวถึงการเข้าร่วมในกลุ่มบุคคลที่มีสิ่งยึดถือคล้ายกัน 3. กล่าวถึงการปฏิบัติด้วยความเชื่อมั่นความศรัทธา และความซื่อตรงต่อคุณค่าที่ยึดถือ 4. กล่าวถึงการคัดค้านการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับคุณค่า และการปกป้องการปฏิบัติที่เห็นคุณค่า

สำหรับขั้นจัดระบบคุณค่าและขั้นเกิดกิณิสัยไม่อาจนำมาใช้ได้ เพราะการเขียนตัวเลือกในแต่ละสถานการณ์ยากที่จะสะท้อนความรู้สึกในขั้นเหล่านั้น และยากต่อการประเมินโดยใช้กระดาษและ ดินสอ

3. การพัฒนานิสิตนักศึกษา

จากแนวคิดและการเห็นความสำคัญของการพัฒนานิสิตนักศึกษาได้ทำให้มีนักการศึกษารวมทั้ง นักจิตวิทยาหลายคนในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาได้มีการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยเกี่ยวกับลักษณะนิสิตนักศึกษา และการพัฒนานิสิตศึกษากันอย่างกว้างขวางตั้งแต่ทศวรรษ 1960 จนเกิดเป็นทฤษฎีต่างๆในการพัฒนานิสิตศึกษาดังนี้

3.1 ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของซิกเกอร์ริง

ซิกเกอร์ริง (Chickering, 1993) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการของนิสิตนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลมาเป็นเวลากว่า 20 ปี จึงได้เสนอผลงานวิจัยและเขียนทฤษฎีเพื่อพัฒนานิสิต นักศึกษาขึ้นในปี ค.ศ. 1969 ค.ศ. 1972 และปรับปรุงเพิ่มเติม ใน ค.ศ. 1993 มีประเด็นที่สำคัญ คือการพัฒนาการของบุคคลเกิดขึ้นได้ตลอดชีวิต นิสิตนักศึกษามีการพัฒนาศักยภาพได้ถึง 7 ด้านคือ

- 3.1.1 การพัฒนาความสามารถ (Developing Competence)
- 3.1.2 การพัฒนาการควบคุมอารมณ์ (Managing Emotions)
- 3.1.3 การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองไปสู่การพึ่งพาอาศัย (Moving Through Autonomy Toward Interdependence)
- 3.1.4 การพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ (Developing Mature Interpersonal Relationships)
- 3.1.5 การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน (Establishing Identity)
- 3.1.6 การพัฒนาเป้าหมาย (Developing Purpose)
- 3.1.7 การพัฒนาความมีคุณธรรม (Developing Integrity)

ทิศทางในการพัฒนานิสิตนักศึกษาทั้ง 7 ด้านที่เสนอไว้ในปี ค.ศ. 1993 นี้ได้มีการปรับเปลี่ยนชื่อเรียกจากเดิมบ้าง เช่น จาก “การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างอิสระ” เป็น “การพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ” จาก “การพัฒนาความเป็นตัวของตนเอง” เป็น “การพัฒนาจากความเป็นตัวของตัวเองไปสู่การพึ่งพาอาศัยกัน” ทั้งนี้เนื่องจากจะให้ความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของการเรียนรู้ที่จะเป็นอิสระและการประมาณตัวเองด้วย นอกจากนี้ ในการปรับปรุงทฤษฎีครั้งนี้ สำหรับด้านการจัดการกับอารมณ์ ยังไม่มีการขยายขอบเขตออกไป จากเดิมที่เน้นเรื่องความก้าวร้าวและความต้องการทางเพศไปพูดถึงเรื่องความรู้สึกวิตกกังวล ความหดหู่ ความโกรธ ความอาย และความรู้สึกผิดรวมทั้งอารมณ์อื่น ๆ ในด้านดีเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้จะเน้นมากขึ้นในเรื่องเกี่ยวกับ ความใจกว้าง อดทน ในเรื่องเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยจัดให้เป็นองค์ประกอบหนึ่ง ในการที่จะพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ ซึ่งเป็นการเพิ่มลักษณะความผูกพันเข้าไปไว้ด้วย (กรกช อัดตวิริยะนุภาพ, 2540)

3.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักศึกษา (The Theory of Student Involvement)

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักศึกษาของแอสติน (Astin, 1984) เป็นทฤษฎีที่อธิบายให้เห็นถึงบทบาทของกิจกรรมที่มีต่อการพัฒนานักศึกษา แอสตินได้เสนอทฤษฎีนี้ ในปี ค.ศ. 1984 โดยแอสตินได้ทำการวิจัยมาเป็นเวลากว่า 20 ปี เพื่อค้นหาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาจนสำเร็จการศึกษา จึงได้ค้นพบว่าการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

อยู่ในสถาบันได้ โดยทฤษฎีมีหลักการพื้นฐานว่าการมีส่วนร่วมของนักศึกษา หมายถึง จำนวนของพลังกายและพลังใจที่นักศึกษาได้ใช้ให้กับประสบการณ์ต่าง ๆ ดังนั้น ถ้านักศึกษามีส่วนร่วมมากในการทุ่มเทพลังกายและพลังใจในการศึกษาค้นคว้าวิชาการ การใช้เวลาจำนวนมากในมหาวิทยาลัยในการทำกิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าร่วมกิจกรรมในองค์กรนักศึกษา การใช้เวลาในการร่วมทำงานกับอาจารย์และเพื่อนนักศึกษา นักศึกษาก็จะได้รับประสบการณ์และการพัฒนาจากสิ่งเหล่านี้มากในทางตรงกันข้าม นักศึกษาที่มีส่วนร่วมน้อยก็ได้รับการพัฒนาประสบการณ์น้อย เช่น นักศึกษาที่ไม่สนใจการเรียน ไม่มามหาวิทยาลัย ไม่ทำกิจกรรมนอกหลักสูตร และไม่มีส่วนร่วมในการทำงานกับอาจารย์และเพื่อน นักศึกษา ทั้งนี้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ นักศึกษามีหลักการพื้นฐาน 5 ประการดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การใช้พลังกายและพลังใจของนักศึกษาในการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ หรือการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อหาประสบการณ์ หรือวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น เพื่อการเตรียมตัวสอบ
2. การมีส่วนร่วมของนักศึกษามีผลที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน คือ นักศึกษาที่มีส่วนร่วมในปริมาณและคุณภาพที่ต่างกัน ก็จะได้รับผลที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์และเวลาในการมีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมของนักศึกษาสามารถวัดได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ เช่น การมีส่วนร่วมในด้านวิชาการสามารถวัดได้จากเวลาที่นักศึกษาได้ใช้ในการศึกษา ส่วนในด้านคุณภาพวัดได้จากความสนใจและความเข้าใจในงานที่มอบหมายให้นักศึกษาทำ
4. ผลของการเรียนรู้และการพัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาเป็นสัดส่วนโดยตรงกับปริมาณและคุณภาพในการมีส่วนร่วมของนักศึกษา
5. ประสิทธิภาพของนโยบายการศึกษาและการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถในการเพิ่มปริมาณของการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในนโยบายการศึกษาและการดำเนินงานนั้น ๆ

การมีส่วนร่วมของนักศึกษาตามทฤษฎีนี้สามารถกระทำได้หลายลักษณะ สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมด้านวิชาการ โดยการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรการศึกษาที่คำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคล การสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีบทบาทเพิ่มขึ้น ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรที่มีคุณภาพของอาจารย์และการวิจัย
- 2) การมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมนักศึกษา การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรมีความสำคัญเท่ากับกิจกรรมในหลักสูตรที่สถาบันอุดมศึกษาต้องคำนึงถึงกิจกรรมในการพัฒนานักศึกษา เริ่มตั้งแต่กระบวนการรับเข้าเรียน การปฐมนิเทศ การจัดสภาพแวดล้อมในสถาบัน เช่น สถานที่พักผ่อน

ร้านอาหาร การจัดเพื่อนร่วมหอพักในมหาวิทยาลัย การจัดการกิจกรรมเพื่อให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนอกหลักสูตร การจัดหางานให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัย การจัดกิจกรรมนันทนาการ ตลอดจนการจัดบริการการให้คำปรึกษาและการจัดสรรทุนการศึกษา เป็นต้น

3) การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับอาจารย์ การที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการทำงานกับอาจารย์ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจในการอยู่ในสถาบันมากขึ้น ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องหาวิธีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมร่วมกับอาจารย์ทั้งกิจกรรมด้านวิชาการและกิจกรรมอื่น ๆ ในสถาบัน

3.3 รูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษาของมิลเลอร์และพริન્ซ์ (Student Development Process Model)

รูปแบบการพัฒนานักศึกษาที่มิลเลอร์และพริન્ซ์นำเสนอสามารถนำมาใช้ได้โดยทั่วไป และเป็นโครงสร้างการส่งเสริมการพัฒนานักศึกษาของสมาคมบุคลากรอุดมศึกษาแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (American College Personnel Association : ACPA) ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

3.3.1 การตั้งเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา

เนื่องจากนักศึกษาส่วนมากเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยไม่มีเป้าหมายในการประกอบอาชีพและเป้าหมายในชีวิตที่แน่นอน จึงพบว่าเมื่อนักศึกษาเข้ามาศึกษาแล้ว ตนเองไม่มีความเหมาะสมกับสาขาวิชาที่เรียนจึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การประสบปัญหาในการเรียน การออกจากสถาบันการศึกษากลางคัน ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาโดยความร่วมมือกันของบุคลากรทุกฝ่ายตั้งแต่ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรนักศึกษา รวมทั้งนักศึกษา ร่วมกันพัฒนานักศึกษาในด้านการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม การพัฒนานักศึกษานอกหลักสูตร เช่น การจัดกิจกรรมนักศึกษา เพื่อช่วยให้นักศึกษา ได้กำหนดพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและเป้าหมายของสถาบัน ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการตั้งเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษาให้ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้

3.3.2 การประเมินระดับการพัฒนาของนักศึกษา

การประเมินระดับการพัฒนาของนักศึกษา เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักศึกษารู้ถึงสภาพหรือระดับการพัฒนาตนเอง ซึ่งประกอบด้วย 6 ลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 1) ประเมินความต้องการพัฒนาของนักศึกษา
- 2) ประเมินเป้าหมายและวัตถุประสงค์เฉพาะในด้านการศึกษาและด้านส่วนตัว
- 3) ประเมินระดับการพัฒนาโดยละเอียดทั้งปัจจุบันและที่ประสบความสำเร็จแล้ว

- 4) ประเมินการจัดทำแผนการพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรและยุทธวิธีต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์
- 5) ประเมินผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 6) ประเมินผลในลักษณะที่มุ่งสู่เป้าหมายที่วางไว้และเป้าหมายขั้นสุดท้าย

3.3.3 ยุทธวิธีในการพัฒนานิสิตนักศึกษา

รูปแบบการพัฒนานิสิตนักศึกษาได้กำหนดวิธีการดำเนินการที่ใช้ในการพัฒนานิสิตศึกษา 3 วิธี คือ

- 1) การสอน เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างอาจารย์และบุคลากรฝ่ายกิจการนักศึกษาเพื่อรับสภาพการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนานิสิตศึกษา เช่น การเปิดวิชา การจัดโครงการฝึกอบรม เป็นต้น
- 2) การเป็นที่ปรึกษา เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาหรือการแนะแนว เพื่อช่วยให้ความต้องการและความสามารถของนิสิตศึกษาชัดเจนยิ่งขึ้น และช่วยให้การวางแผนในการพัฒนา นิสิตศึกษาสอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของนิสิตศึกษา
- 3) การจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนานิสิตศึกษา

3.3.4 การประเมินโปรแกรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา

การประเมินโปรแกรมการพัฒนานิสิตศึกษา เป็นการประเมินประสิทธิภาพและความเหมาะสมของโปรแกรมการพัฒนานิสิตศึกษา โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมของโปรแกรมกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่ต้องการก่อให้เกิดขึ้นในตัวนิสิตศึกษา

3.4 กิจกรรมนิสิตนักศึกษา

นอกจากการเรียนการสอนที่เป็นภาคทฤษฎีและปฏิบัติแล้ว ทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้เห็นความสำคัญของกิจกรรมนิสิตศึกษา จะเห็นได้ว่าแผนการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้วางมาตรการสนับสนุนการผลิตบัณฑิต และการสนับสนุนกิจกรรมนิสิตศึกษาด้วย โดยระบุไว้ว่าจะเน้นให้บัณฑิตมีความสามารถ มีความรอบรู้ มีคุณธรรมและ จริยธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพ และรับผิดชอบต่อสังคม โดยการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนไปควบคู่กับกิจกรรมนิสิตศึกษาซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนานิสิตศึกษาในต่างประเทศ ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้หลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น ทำให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์นอกชั้นเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนานิสิตศึกษาในด้านต่างๆ (Handel, 1993; Chebator, 1995; Comclius, 1995) กิจกรรมเพื่อการพัฒนานิสิตศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านการศึกษา ด้านการทำงานให้เป็น

ประโยชน์ รวมถึงการเป็นคนที่มีความรู้คุณธรรมและจริยธรรม และด้านศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมนักเรียน นั้น นอกจากจะพัฒนาทางด้านร่างกายแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างและพัฒนาจริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับนักศึกษา ซึ่งคุณลักษณะทางด้านจิตใจที่ต้องการให้พัฒนาขึ้นในนักศึกษาคือ การมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีวินัยในตนเอง รู้จักประมาณตน มีศีลธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม (รุ่ง พูลสวัสดิ์, ม.ป.ป.) นอกจากนี้กิจกรรมนักเรียนยังช่วยขัดเกลา ความประพฤติของนักศึกษาโดยกระบวนการทางสังคม เพื่อให้ นักศึกษาสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักปรับตัว และกระทำตนให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ซึ่งคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ควรส่งเสริม ให้เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมนักเรียนเหล่านี้ จะเป็นแบบอย่าง ที่ดีให้แก่ นักศึกษาครูในฐานะที่จะ ต้องออกไปประกอบอาชีพครูต่อไป

3.4.1 ความหมายและความสำคัญของกิจกรรมนิตินักศึกษา

กิจกรรมนิตินักศึกษา (Student Activities) มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น กิจกรรมนอกห้องเรียน กิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น แต่มีความหมายรวมกันว่าเป็น กิจกรรมที่มีลักษณะเหมือนปฏิบัติการที่จะสำรวจความสนใจ ความสามารถของตนเองส่งเสริม ลักษณะนิสัย ทักษะและทัศนคติ (นาฏเฉลียว สุมาวงศ์, 2501: 5) ความหมายของกิจกรรมนิตินักศึกษานั้น มีนักการศึกษาได้ให้ทัศนะไว้ ดังนี้

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528: 130) กล่าวว่า กิจกรรมนิตินักศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการพัฒนา นิตินักศึกษาด้านต่าง ๆ นอกเหนือไปจากสิ่งที่บังคับให้ทุกคนต้องเรียนในชั้นเรียน กิจกรรมดังกล่าวเป็นไปโดยความสมัครใจและไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของคะแนนในวิชาหนึ่งวิชาใด และสำเนาวั ขจรศิลป์ (2538: 120) ให้คำจำกัดความที่สอดคล้องกันว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยตรง นักศึกษาร่วมกันจัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักศึกษา ซึ่งก็จะสอดคล้องกับธิดารัตน์ บุญนุช (2538) กล่าวว่า กิจกรรมนิตินักศึกษา คือ กิจกรรมที่ นิตินักศึกษาทำกันเองในเวลาว่าง ไม่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร โดยตรง ไม่มีการให้คะแนน ไม่มีการบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมนิตินักศึกษาจะเข้าร่วมกิจกรรมก็ได้ หรือเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ก็ได้ การหาเงินและการบริหารงานทำโดยคณะกรรมการ กิจกรรมนั้น ๆ หรือโดยการสนับสนุนของสถาบันการศึกษา กิจกรรมจัดขึ้นเพื่อความสำราญ เพื่อความรู้ และเพื่อให้ นิตินักศึกษาได้สนองความต้องการและความสนใจของตนเอง ทำให้นิตินักศึกษาได้รู้จักนำความสามารถของตนมาใช้ในทางที่เกิดประโยชน์

สำหรับในต่างประเทศ เฟรดเดริก (Frederick, 1959) ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมนักเรียนว่าครอบคลุมถึงกิจกรรมทั้งหลายในสถานศึกษา ซึ่งนักศึกษามีความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ ทั้งนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่สถานศึกษายอมรับและสนับสนุน โดยมีอาจารย์ และผู้บริหารดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อช่วยให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ นักศึกษา

จะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด และการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ไม่มีผลในการนับเป็นหน่วยกิตหรือคะแนนใด ๆ ในอันที่จะช่วยให้นักศึกษาเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษาและจาไมอัส (Jamias, 1969) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนักศึกษาว่าหมายถึงการจัดองค์การเพื่อเตรียมเปิดโอกาสในการเสริมประสบการณ์พิเศษสร้างความสัมพันธ์ขั้นมูลฐาน และเป็นที่พักผ่อนประชาธิปไตย ซึ่งนักศึกษาจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงการเป็น นักประชาธิปไตยที่ดีในอนาคต เป็นการสร้างนิสัยที่ดี คุณค่า ทักษะคิอุคมคติที่ถูกต้องอันเป็นการสร้างประชากรที่ดีมีคุณค่าให้แก่สังคมต่อไป ส่วนคาร์เตอร์ วิ กู๊ด (Carter V. Good, 1970) กล่าวว่ากิจกรรมนักศึกษาเป็นโปรแกรมการ จัดดำเนินงาน ซึ่งนักเรียนนักศึกษาหรือสถาบันทางการศึกษาจัดทำขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ให้โอกาส ความสนใจ ความสามารถ เป็นการศึกษาที่ไม่มีการให้หน่วยกิต และต้อง จัดหาเงินเพื่อดำเนินการและอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันและ แมคเคลอ (Macclure, 1971) กล่าวถึง กิจกรรมนักศึกษาว่า หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ของนักศึกษาในขณะที่อยู่ในสถาบัน การศึกษาในฐานะนักศึกษา

จากความหมายของนักศึกษาดังกล่าวแล้ว จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมนิสิตนักศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยนิสิตนักศึกษาหรือสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษา โดยให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ความสนใจ และไม่มีภาระหน่วยกิต กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดในรูปของความสนุกสนาน การเพิ่มพูนความรู้ และการส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา โดยมีอาจารย์และผู้บริหารดูแลอย่างใกล้ชิด

กิจกรรมนิสิตนักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาแก่นิสิตนักศึกษาที่นอกเหนือไปจากการเรียนในชั้นเรียน หรือห้องปฏิบัติการทดลอง การเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเปรียบเสมือนการฝึกปฏิบัติการในสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ (วชิรญา บัวศรี, 2528) โดยกิจกรรมจะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งฝึกการเป็นผู้นำ รู้จักการใช้สิทธิและแสดงความคิดเห็นต่อชุมชน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2510) ทั้งนี้ นิสิตนักศึกษาจะต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญา ความคิด ทักษะคิอุค ค่านิยม การตัดสินใจ การควบคุมอารมณ์ การรับผิดชอบต่อการพูด การกระทำของตนเอง สามารถดำรงตนเป็นที่ยอมรับนับถือรักใคร่และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างได้ผลสำเร็จอีกด้วย (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2528)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนักศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการมีพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา เป็นส่วนที่จะกระตุ้นให้นักศึกษา รู้จักปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้เพราะโลกของกิจกรรมนั้นเป็นรูปแบบของชีวิตจริงที่ถูกจำลองมาให้ นิสิตนักศึกษาได้เข้ามาค้นคว้าแสวงหาประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเมื่อเขาออกไปสู่สังคมก็จะเป็นการง่ายเข้าสำหรับการใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต

3.4.2 ประเภทของกิจกรรมนิตินักศึกษา

การจัดกิจกรรมนิตินักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายประเภท ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนานิตินักศึกษาในด้านต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ นักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แบ่งประเภทของกิจกรรมนิตินักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไว้ดังนี้

กิจกรรมนิตินักศึกษานี้ อาร์บัคเคิล (Arbuckle, 1968: 250-258) ได้แบ่งกิจกรรมนิตินักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมด้านกีฬา กิจกรรมเฉพาะนิตินักศึกษาชายหรือนิตินักศึกษาหญิง และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ ชุมนุมต่าง ๆ เช่น ชุมนุมทางศาสนา ชุมนุมทางวิชาการ ชุมนุมละคร ชุมนุมหนังสือพิมพ์ ชุมนุมปาฐกถาและได้วาที และ ชุมนุมการเมือง เป็นต้น ส่วนพราคาช (Prakash, 1969: 113) แบ่งประเภทของกิจกรรมนิตินักศึกษาไว้ 8 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมด้านการติดต่อสื่อสาร เช่น การอภิปราย การปาฐกถา การได้วาที กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดง เช่น การแสดงละคร กิจกรรมด้านสังคม เช่น กิจกรรมงานรื่นเริง เดินร่ำ ทัศนอาจร กิจกรรมด้านกีฬาและดนตรี กิจกรรมชุมนุมทางวิชาการ เช่น ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมคณิตศาสตร์ กิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น การช่วยเหลือชุมชน การช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุ ต่างๆ กิจกรรมระหว่างมหาวิทยาลัย และกิจกรรมช่วยเหลือพิเศษต่าง ๆ

สำหรับการแบ่งประเภทกิจกรรมนิตินักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบ่งประเภทกิจกรรมนิตินักศึกษาไว้ดังนี้

ประเภทกิจกรรมนิตินักศึกษาตามรูปแบบการพัฒนานิตินักศึกษา วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2512: 133-134) แบ่งไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. กิจกรรมพัฒนาการปกครองตนเอง ได้แก่ สโมสรนักศึกษา องค์การนิตินักศึกษา สภานักศึกษา เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นิตินักศึกษาได้รู้จักทำงานร่วมกัน ฝึกการตัดสินใจ และรับผิดชอบงานต่าง ๆ โดยฝึกวิธีการระบบประชาธิปไตย
2. กิจกรรมพัฒนาสติปัญญา ได้แก่ กิจกรรมชมรมวิชาการต่าง ๆ เช่น ชมรมวิทยาศาสตร์ ชมรมภาษาอังกฤษ ชมรมภาษาไทย ชมรมได้วาที ชมรมรัฐศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาที่นิตินักศึกษาสังกัดอยู่
3. กิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ได้แก่ กิจกรรมที่มุ่งพัฒนามารยาทและระเบียบประเพณีในการอยู่ร่วมกันในสังคม การเข้าสมาคม เช่น ชมรมสุภาพสตรี ชมรมสุภาพบุรุษ และชมรมพัฒนาบุคลิกภาพ
4. กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพและความพร้อมเพียง ได้แก่ ชมรมกีฬาต่าง ๆ เช่น ชมรมรักบี้ ชมรมบาสเกตบอล และชมรมฟุตบอล เป็นต้น

5. กิจกรรมพัฒนาความเสียสละเพื่อสังคม เป็นกิจกรรมที่มุ่งฝึกหัดให้นักศึกษานักศึกษาตระหนักถึงบทบาทการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมหรือประเทศ เช่น ชมรมบริจาคโลหิต ค่ายอาสาพัฒนา ชมรมพิทักษ์ธรรมชาติ และชมรมผู้บริโภค

6. กิจกรรมพัฒนาศีลธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาให้มีความประพฤติและจริยวัตรตรงตามเป็นที่พึงประสงค์ของสังคมได้แก่ชมรมพุทธศาสตร์และชมรมสมาธิ

7. กิจกรรมพัฒนาศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ให้ภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ เช่น ชมรมนาฏศิลป์ ชมรมวรรณศิลป์ ชมรมศิลปะ ชมรมชาวเหนือ ชมรมทักษิณ และชมรมเอกลักษณ์ไทย

8. กิจกรรมสันตนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาให้นักศึกษาใช้เวลาว่างพักผ่อน หรือทำในสิ่งที่ตนเองสนใจ เช่น ชมรมถ่ายภาพ ชมรมทัศนศึกษา ชมรมสะสมแสตมป์ และชมรมต่างประเทศ

9. กิจกรรมพัฒนาอาชีพ เป็นกิจกรรมที่เตรียมนิสิตนักศึกษาไปสู่อาชีพในอนาคต เช่น ชมรมนักธุรกิจ ชมรมครูวิทยาศาสตร์ และชมรมนักประชาสัมพันธ์

10. กิจกรรมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษาก่อเกิดความสนใจทางการเมือง เพื่อปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองได้มีส่วนร่วมในการเมืองมากขึ้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ประเภทของกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่จัดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษามีหลายรูปแบบโดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนานิสิตนักศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น กิจกรรมเพื่อการพัฒนาสติปัญญา กิจกรรมเพื่อการพัฒนาด้านอารมณ์ และกิจกรรมเพื่อการพัฒนาทางด้านสังคม เป็นต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมวิชาชีพครู

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2520) ได้ทำการวิจัยพบว่า ลักษณะของครูที่ดีมีลักษณะดังนี้

1. ด้านคุณธรรมและความประพฤติ มีลักษณะครูที่ดี 12 ประการ
 - 1.1 ความเที่ยงธรรม
 - 1.2 ความซื่อสัตย์สุจริต
 - 1.3 ความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน
 - 1.4 ทำของตนเอง
 - 1.6 การไม่ทำตัวเสเพล
 - 1.7 ความเมตตากรุณา

- 1.8 การไม่เล่นการพนัน
- 1.9 การไม่กระทำผิดเรื่องชู้สาว
- 1.10 การเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 1.11 การวางตนอย่างเหมาะสม
- 1.12 การรู้จักประเมินผลและปรับปรุงตนเอง

ส่วนการวิจัยเรื่องการศึกษาคณาจารย์ครูประถมศึกษาศรีสมร พุ่มสะอาด (2530) ได้สรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดีที่ได้จากการสัมภาษณ์นักวิชาการพบว่า ครูที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ต้องมีความรู้ในด้านวิชาการทั่วไปที่จะสอน และวิชาครูอย่างกว้างขวาง และทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม
2. มีเทคนิควิธีและความสามารถในการสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในการถ่ายทอด มีความเอาใจใส่ และสามารถสอนให้นักเรียนนำวิชาความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. มีคุณสมบัติส่วนตัวที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมจรรยาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและคนทั่วไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นบุคคลที่มีลักษณะของกัลยาณมิตร ได้แก่ มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีความประพฤติเรียบร้อย เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่เบียดเบียนใคร ช่วยเหลือเกื้อกูลคนทั่วไป มีสุขภาพจิตที่ดี จิตใจเบิกบานแจ่มใส มีเมตตา กรุณา จิตใจอ่อนโยน มีสติปัญญา มีเหตุผล ละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง
4. ครูต้องมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยต้องเป็นผู้นำทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติงาน การประกอบอาชีพ การช่วยเหลือให้คำแนะนำ และแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อชี้แนะประชาชน

การวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี ของกรมการฝึกหัดครู (2518: 80) ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 6 ประเภท คือ นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะของครูที่ดีมีลักษณะ ดังนี้

1. มีคุณธรรมและความประพฤติดี
2. มีความรู้ด้านวิชาการ มีความรู้หลักสูตรที่สอน
3. ชอบค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ มาสอน
4. มีความยุติธรรม
5. มีบุคลิกลักษณะดี
6. แต่งกายสุภาพ สะอาด เหมาะสม
7. ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่

8. มีสุขภาพทางกายและจิตดี
9. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมของครูในอุดมคตินักเรียนระดับประถมศึกษาของ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2535) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวคิดของนักเรียน ที่มีต่อพฤติกรรมของครู ในด้านครูที่นักเรียนมีความประทับใจ สิ่งที่นักเรียน ต้องการให้ครูปฏิบัติ และสิ่งที่นักเรียนไม่ต้องการให้ครูปฏิบัติ เพื่อหาแนวทางในการกำหนด พฤติกรรมของครูให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน พบว่ามีพฤติกรรมที่มีความเห็น สอดคล้องกันเป็นจำนวนมากในด้านต่าง ๆ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมของครู ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนมีดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะ
 - 1.1 อารมณ์ดี ร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใส
 - 1.2 ไม่ดูดำด้วยถ้อยคำไม่สุภาพ และตინักเรียน
 - 1.3 พุดจาไพเราะ อ่อนหวาน ไม่หยาบคาย
 - 1.4 ไม่ดื่มสุรา สูบบุหรี่ เล่นการพนัน และคิดสิ่งเสพติด
2. ด้านแรงจูงใจและการเสริมแรง
 - 2.1 ไม่ลงโทษโดยการตี แต่ให้ใช้การตักเตือน
3. ด้านการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน โรงเรียน
 - 3.1 ตกแต่งชั้นเรียนให้สวยงามน่าอยู่
 - 3.2 พัฒนาและสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน

การศึกษาวิจัยโดยการศึกษาคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ในยุคสังคมสารสนเทศ ของ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ร่วมกับคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวง มหาวิทยาลัย สรุปองค์ประกอบ และคุณลักษณะสำคัญได้ดังนี้ (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, 2537: 31-33)

1. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์และบุคลิกภาพที่ดี คุณลักษณะที่สำคัญคือ
 - 1.1 ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ
 - 1.2 ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
 - 1.3 เป็นผู้มีความรับผิดชอบ
 - 1.4 มีความยุติธรรม และรู้จักเสียสละ
 - 1.5 มีคุณธรรมพื้นฐานเป็นหลักในการดำรงชีวิต

2. มีอุดมการณ์ในวิชาชีพ คุณลักษณะที่สำคัญ คือ
 - 2.1 รัก พอใจ และนิยมในวิชาชีพครู
 - 2.2 บรรารณนาที่จะเป็นครู

การวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะทางจริยธรรมของอาจารย์และนักศึกษา ในสถานศึกษาสังกัด กรมการฝึกหัดครู” ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2525: 262) มีความมุ่งหมายเพื่อค้นหา คุณลักษณะทาง จริยธรรมของอาจารย์และนักศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกรมการฝึกหัดครู โดยใช้แบบ ตรวจสอบ คุณลักษณะทางจริยธรรม แบบสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้วให้กลุ่มตัวอย่างเลือก พฤติกรรมที่สนองตอบสถานการณ์นั้นแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบ ที่กำหนดให้แบบตรวจสอบ ประกอบด้วยข้อคำถามที่เป็นสถานการณ์ 86 ข้อ เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะทางจริยธรรม 11 คุณลักษณะ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูคทเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ความมัธยัสถ์ ความยุติธรรม ความอดุสาหะ และ ความเมตตา กรุณา ผ่านการตรวจสอบโครงสร้าง และการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการวิเคราะห์อำนาจจำแนกรายข้อแล้ว กลุ่มตัวอย่างคือ อาจารย์ และนักศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกรมการฝึกหัดครู จำนวน 10,957 คน เป็นอาจารย์ 1,112 คน และนักศึกษา 9,845 คน ผลการวิจัย พบว่าคุณลักษณะทางจริยธรรมของอาจารย์ในระดับ ดีมาก คือความเมตตา กรุณา ระดับดี ได้แก่ ความมีเหตุผล ความกตัญญู ความมัธยัสถ์ และความ อดุสาหะ ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ คุณลักษณะทางจริยธรรมของนักศึกษาในระดับดี ได้แก่ ความมีเหตุผลและความเมตตา กรุณา คุณลักษณะที่มีระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ การเปรียบเทียบคุณ ลักษณะทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง พบว่า อาจารย์ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมดี กว่านักศึกษาหลายด้านยกเว้นด้านความมีระเบียบวินัย และนักศึกษาหญิง มีคุณลักษณะทาง จริยธรรมด้านต่าง ๆ ทั้ง 11 คุณลักษณะสูงกว่านักศึกษาชาย

การวิจัยเรื่องการประเมินโครงการคุรุทายาทของวิทยาลัยครู ประไพศรี ตยานันท์ (2533: 187-188) พบว่า ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการคุรุทายาทมีความพึงพอใจในระดับมากต่อกิจกรรมยาท ความประพฤติ ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ความกระตือรือร้นใน การสอน การให้ ความร่วมมือและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างดี มีความซื่อสัตย์ และมีความรักความศรัทธาในอาชีพครู

และจากการสัมมนาของคณะนิสิตครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน ได้สัมมนาเรื่อง “คุณธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์,

2529: 89-102) ได้วิเคราะห์คุณลักษณะเด่นของครูดีเด่นในหนังสือประวัติครู จำนวน 24 ท่าน ได้ผลสรุปการประพฤติปฏิบัติของครูในส่วนที่สอดคล้องกัน อันพึงมีของครู มีดังนี้คือ

1. ตั้งใจทำงานอย่างจริงจังด้วยความรัก และความรับผิดชอบ
2. มีความขยันขันแข็ง
3. มีความเสียสละ
4. เป็นคนที่ไม่รู้ ใฝ่เรียน
5. อุทิศเวลาให้กับงานราชการ
6. มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน
7. มีความเมตตากรุณา
8. มีความซื่อสัตย์สุจริต
9. มีอารมณ์แจ่มใสร่าเริง
10. มีอารมณ์ขัน
11. มีมนุษยสัมพันธ์ดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ห่วงใยเอาใจใส่ต่อศิษย์
12. ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์โดยไม่ปิดบังอำพราง

การวิจัยเรื่อง Philosophy of Teacher Education : Thailand เพื่อศึกษาลักษณะของครูไทย ในอนาคต ชีระ รุณเจริญ และคณะ (จากการเรียบเรียงของดิลก บุญเรืองรอด, 2525: 3-8) ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 1,195 คน จาก 9 จังหวัดใน 4 ภาคของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มครู และบุคลากรทางการศึกษาศึกษาการสำรวจใช้วิธีการสัมภาษณ์ได้ผล สรุปว่า วิชาชีพครูถูกจัดอันดับว่าเป็นอาชีพที่สำคัญที่สุดของไทยครูในอนาคตจะต้องเน้นผู้ที่มีลักษณะ บางอย่างมากกว่าปัจจุบัน คือความยุติธรรม ความคิดก้าวหน้า ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความรู้เข้าใจนักกีฬา การเข้ากับคนอื่นได้ดี มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความรอบคอบ ความคิด ริเริ่ม ความมีเหตุผล ความอดทน ความมีคุณธรรม ความเป็นผู้นำ

ส่วนการวิจัยเรื่อง “จรรยาบรรณของผู้สอนในมหาวิทยาลัย” ฉลอง บุญญานันต์, สุภชัย สุกรวรรณ และสมคิด อิทธิวัฒน์ (2525: 61-62) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่ามีพฤติกรรมอะไรบ้างที่ควรกำหนดเป็นจรรยาบรรณของอาจารย์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ หัวหน้าภาคจำนวน 241 คน จากมหาวิทยาลัย 5 แห่งทั่วประเทศ ได้ผลสรุปว่า พฤติกรรมที่ควรกำหนดเป็นจรรยาบรรณของ ผู้สอนในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ใฝ่หาความรู้ในวิชาที่ตนสอนให้กว้างขวางลึกซึ้งตั้งใจสอนอย่างดีและสม่ำเสมอ ยึดถือว่างานสอนและงานแนะนำศิษย์เป็นหน้าที่สำคัญในอาชีพครู ปฏิบัติหน้าที่ครูด้วยใจศรัทธาในอาชีพครู ตั้งใจปฏิบัติงานเพื่อศิษย์และการศึกษาดำความเสียสละ เอาใจใส่ และให้

คำแนะนำปรึกษาแก่ศิษย์อย่างดี ปฏิบัติตนต่อศิษย์และผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และบุคลิกธรรมเสมอ ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมโดยสุจริตใจ ปฏิบัติตนโดยยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ รักษาความสามัคคี และชื่อเสียงของสถาบันที่ตนสังกัดอยู่ ปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาผลประโยชน์ของสถานศึกษา และส่วนรวม รักษาความลับของศิษย์ เพื่อนร่วมงานและสถานศึกษา ปฏิบัติตนต่อสาขาวิชาอื่นด้วยใจเป็นธรรม ปฏิบัติตนต่อศิษย์ และผู้อื่นด้วยความสุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนตามแบบธรรมเนียมที่ดีของสถานศึกษา สนับสนุนและปฏิบัติตนตามนโยบายของรัฐ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

การวิจัยเรื่องผลของการอบรมจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมพัฒนาประสิทธิภาพชีวิตและการเสริมสร้างค่านิยม ปราณี รามสูต (2538) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการอบรม จริยธรรม โดยใช้กิจกรรมเชิงจิตวิทยาจากกิจกรรมในโครงการพัฒนาประสิทธิภาพชีวิต และการเสริมสร้างค่านิยมต่อจริยธรรม 6 ด้าน ของนักศึกษา คือ การยอมรับตนเอง การยอมรับผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความมีวินัย และความอดสาหัส ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบสำรวจจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่าง ที่มีได้เข้ารับการอบรมจริยธรรมด้วยกิจกรรมดังกล่าว ค่าความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปผลการวิจัยได้ว่า การอบรมนักศึกษาด้วย กิจกรรมเชิงจิตวิทยาช่วยพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาได้

การวิจัยเรื่องปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย : การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ ของนางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2543) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณธรรม ระดับบุคคล เพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคล เพื่อความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษา วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยและกระบวนการกับระดับคุณธรรม ระดับบุคคล เพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม และประเมินแนวทางในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม ผลการวิจัยระดับคุณธรรมจากการรายงานของตนเองของนิสิตนักศึกษาไม่ค่อยสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ นิสิตนักศึกษาจะคิดว่าตนเองมีคุณธรรมในระดับที่สูงกว่าที่กลุ่มอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า โดยเฉลี่ยคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพิจารณาเร่งด่วนที่สุด คือ ด้านการมีวินัย ความรับผิดชอบ ความสามารถในการพึ่งตนเอง และตั้งใจ (ความตั้งใจและจริงจังต่อการทำงาน) คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ กลุ่มอาจารย์เห็นว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะคุณธรรมด้านการมีวินัยซึ่งต้องพัฒนาโดยด่วนที่สุดนั้น นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมระดับ ปานกลางค่อนข้างต่ำ ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเองกลับมองว่าตนเองมีคุณธรรม

เหล่านี้ในระดับปานกลางหรือปานกลางค่อนข้างสูง ผลการวิจัยปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมพบว่า กระบวนการพัฒนาจากบุคคลรอบข้างกลุ่มนิสิตนักศึกษา ร้อยละ 70 พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนนิสัยและพฤติกรรมที่ดี ร้อยละ 36 เห็นว่า พ่อ แม่ ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแต่ไม่ได้อบรมสั่งสอนบุตรหลาน ร้อยละ 4 ได้รับการอบรมจากครู อาจารย์ และร้อยละ 2 เห็นว่า ครู อาจารย์ ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์และยังประพฤติตนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย โดยสรุปนิสิต นักศึกษาเห็นว่า พ่อ แม่ มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครู หรือ เพื่อนฝูง และครูมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง ผลการวิจัยจากการศึกษากรณี ตัวอย่างพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาล้าคลึงกับที่พบจากการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ โดยตัวแปรส่วนใหญ่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับกระบวนการมากกว่าปัจจัย ตัวแปรที่ค่อนข้างให้ผลสอดคล้องกันได้แก่ จำนวนพี่น้อง การมีเพื่อนดี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การได้รับการเอาใจใส่จากครู การได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว การสนใจใฝ่ธรรมะ การอบรมจากพ่อแม่ การไปวัด เข้าโบสถ์ และแนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา ที่ได้จากการสัมมนาของกลุ่มอาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมให้นิสิตนักศึกษาได้เรียน การชี้นำตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดี การสร้างบรรยากาศเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในมหาวิทยาลัย

การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดย อภิญญา มานะโรจน์ (2539) พบว่าสามารถสรุปวิธีการปลูกฝังคุณธรรมนักศึกษาได้ดังนี้

1. ต้องสร้างศรัทธาให้เกิดแก่คุณธรรมจริยธรรมนั้น ๆ จัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรม ทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี การปลูกฝังคุณธรรมต้องคำนึงถึงวัยและขั้นตอนการพัฒนา จริยธรรม
2. วิธีการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม วิธีการสอนประเภทให้ครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้มีหน้าที่บรรยาย ถามตอบ มอบงาน วิธีการสอนประเภทให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางการสอนอภิปราย สารคดีศึกษาค้นคว้ารายงาน
3. ด้านนโยบายและแผนในการปลูกฝังคุณธรรม มหาวิทยาลัยมีการกำหนดนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน มีการปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรม ส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม โดยมีเป้าหมายคือ ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและเป็นผู้มีคุณธรรม มีจรรยาบรรณ

4. คุณธรรมที่นิสิตได้รับการปลูกฝังจากมหาวิทยาลัย นิสิตได้รับการปลูกฝังคุณธรรมด้านความรับผิดชอบมากที่สุด นอกจากนั้นก็มียุทธธรรมการรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ ไตร่ตรองเหตุผล รับผิดชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม

5. ปัจจัยที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมนิสิต ทุกกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมนิสิตมากที่สุด อาจารย์ที่ปรึกษามีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมมากที่สุด กลุ่มนิสิตเห็นว่าเพื่อนมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรม นอกจากนี้สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยก็มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมนิสิต

6. ผลการวิเคราะห์หลักสูตร พบว่าการปลูกฝังคุณธรรมของมหาวิทยาลัยด้านหลักสูตรจะจัดให้นิสิตปริญญาตรีทุกคณะ หลักสูตรแบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวดการศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเฉพาะ เนื้อหาวิชาเน้นคำว่า คุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อ

7. การจัดการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่ ในการปลูกฝังคุณธรรม 9 ประการ ในระดับมากทุกประเด็น

8. การจัดกิจกรรมนิสิต อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรม 9 ประการ ในระดับมากทุกประเด็น

9. ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนิสิต พบว่าฝ่ายนิสิตสัมพันธ์ ส่งเสริมคุณธรรมความรับผิดชอบต่อ การรู้จักตนเอง ฝ่ายวิชาการส่งเสริมคุณธรรมความรับผิดชอบต่อ และศีลธรรมฝ่ายศิลปวัฒนธรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อศีลธรรม ฝ่ายพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ ส่งเสริมคุณธรรมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความรับผิดชอบต่อ

งานวิจัยที่การพิจารณาศึกษารูปแบบการพัฒนาเป็นองค์รวมที่สำคัญได้แก่ งานวิจัยของกรมการฝึกหัดครู (2537) ซึ่งคณะผู้วิจัยมุ่งพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ให้ครูมีความรู้ประจูนักปราชญ์ มีความประพฤติประจูนักผู้ทรงศีลตามคติพจน์ของ สาทโรช บัณฑิต วิธิดำเนินการวิจัยมี 9 ขั้นตอน

ขั้นที่หนึ่ง เป็นการยกร่างแนวความคิดรูปแบบการจัดการฝึกหัดครูโดยใช้มิติทางพุทธธรรม

ขั้นที่สอง นำร่างแนวคิดไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธธรรมพิจารณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่สาม ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้ได้กรอบความคิดหลัก

ขั้นที่สี่ สร้างเครื่องมือในรูปแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับหลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการฝึกหัดครู

ขั้นที่ห้า กำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธธรรม 5 คน ด้านการฝึกหัดครู 5 คน

ขั้นที่หก รวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นที่เจ็ด วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์หาความสอดคล้อง
 ขั้นที่แปด เป็นการสังเคราะห์ความคิดเห็นและตรวจสอบผลการสังเคราะห์กับผู้เชี่ยวชาญ

ชาญ

ขั้นที่เก้า เป็นการสรุปเสนอกระบวนการฝึกหัดครู

สรุปได้ว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายการฝึกหัดครูใช้หลักการเป็นกัลยาณมิตรกำหนดเนื้อหาโดยใช้หลักอริยสัจ 4 กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลัก “ปรโตโมสะ” และ “โยนิโสมนสิการ” กำหนดกิจกรรมเสริมโดยใช้หลักวิธีแห่งการฝึกตน 7 ประการ ได้แก่ กัลยาณมิตตาสีลสัมปทา อุตตปทา ฉันทปทา ทิฏฐิสัมปทา อัปมาทสัมปทา และโยนิโสมนสิการ การจัดสภาพแวดล้อมใช้หลัก สัปปุริสธรรม 7 และสัปปายะ 7 และด้านการประเมินผล ควรประเมินทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ กาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยมีการประเมินผล 3 ระยะ คือ การประเมินผลเบื้องต้น การประเมินผลท่ามกลาง และการประเมินผลเบื้องปลาย แนวความคิดในกระบวนการพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม โดยอาศัยหลักพุทธธรรมดังกล่าว เน้นการจัดการเรียนการสอนในระบบ การฝึกหัดครูซึ่งจัดให้สำหรับผู้เรียนเป็นกลุ่ม แนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับผู้เรียนในระบบโรงเรียน

โครงการพัฒนาวิสัยและจริยธรรมข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2530) ได้ทำการวิจัย โดยการสร้างชุดปฏิบัติการการพัฒนาวิสัยและจริยธรรมข้าราชการครูที่นำเทคนิคสำคัญมาใช้ 3 ประการ คือ กระบวนการทำค่านิยมมาให้กระจ่าง กระบวนการปรับพฤติกรรม และกระบวนการเรียนรู้ทางสัมคมศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรม การมีวิสัย 6 ด้าน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล เป็นแบบวัดเจตคติเกี่ยวกับความรู้สึกชื่นชมและ ความมุ่งมั่นที่จะแสดงพฤติกรรมการมีวิสัยทั้ง 6 ด้าน กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา จังหวัด และข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 2,028 คน ใช้เวลาในการดำเนินการ 6 เดือน ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากดำเนินการใช้ชุดปฏิบัติการแล้ว กลุ่มตัวอย่างมีความเจตคติด้านความชื่นชมพฤติกรรมการปฏิบัติตามระเบียบวินัยเปลี่ยนจากระดับ 2 คือ ชื่นชมน้อยไปเป็นระดับ 4 คือ ชื่นชมมากที่สุด ส่วนความชื่นชมในพฤติกรรมการมีวินัยเรื่องอื่น ไม่เปลี่ยนแปลง คือยังคงที่ที่ระดับ 3 และ 4 ส่วนเจตคติด้านความมุ่งมั่น พบว่า มีเจตคติอยู่ในระดับ 4 เช่นเดิม ยกเว้นพฤติกรรมตรงต่อเวลา และทางด้านพฤติกรรมการมีวินัย พบว่า ค่าร้อยละของพฤติกรรมการมีวินัยสูงขึ้นอย่างชัดเจนในทุกเรื่อง

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนบูรณาการเพื่อส่งเสริมจริยธรรม ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์ (2540) พบว่า วิธีการสอนที่ใช้ได้แก่ การกระจ่างค่านิยม การสืบสอบทางจริยธรรม การประชุม

ปริกษาทางคลินิกและการเสนอกรณีศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรม ของนักศึกษากลุ่มทดลอง ก่อนการสอนและหลังการสอนภาคทฤษฎีไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมก่อนการสอนภาคปฏิบัติ และหลังการสอนภาคปฏิบัติ ของนักศึกษากลุ่มทดลองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มควบคุมความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมก่อนและหลังการสอนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่างมาทดลองสอน อุบลรัตน์ ภูประสพพร (2530) ได้ใช้ วิชาประชากรศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 1 โดยเปรียบเทียบกับวิธีปกติ ใช้เวลาในการสอน 10 คาบ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ภายหลังจากได้รับการสอน นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความรู้ ทักษะคิด เจตคติ และการตัดสินใจในการแก้ปัญหาประชากรสูงนั้น แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทั้งสอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การพัฒนาค่านิยมทางด้านสิ่งแวดล้อม ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต ศิริพร ชีพประเกิด (2533) ได้นำวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่าง มาใช้โดยสร้างเป็นชุดฝึกปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการวิจัย เป็นแบบวัดค่านิยมที่นาระดับจิตพิสัยของแคธโรลมาปรับใช้เป็น 4 ชั้น ผลการวิจัย พบว่า ภายหลังจากใช้ชุดฝึกปฏิบัติการ นักศึกษามีค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น คือ เปลี่ยนจากชั้นเห็นคุณค่า มาเป็นชั้นเก็บรวบรวมให้เป็นระบบ

การเปรียบเทียบความพร้อมในวิชาชีพระหว่างกลุ่มที่ใช้วิธีการทำค่านิยมให้กระจ่างกับกลุ่มที่ใช้วิธีการแนะนำให้ข้อมูลข่าวสาร ของเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัย ของโทมัส (Thomas 1981: บทคัดย่อ) โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาว่าการให้โอกาสเข้ารับการฝึกปฏิบัติวิชาชีพอย่างเต็มศักยภาพ มีประสิทธิภาพกว่าวิธีการให้ข้อมูล โดยใช้บุคลากรของมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งใช้วิธีการทำค่านิยมให้กระจ่าง และอีกกลุ่มหนึ่งใช้วิธีการแนะนำให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งผลการทดลอง พบว่าสมรรถภาพและความพร้อมในการทำงานระหว่างกลุ่มที่ใช้วิธีการทำค่านิยมให้กระจ่างกับกลุ่มที่ใช้วิธีการแนะนำให้ข้อมูลข่าวสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

การศึกษาประสิทธิผลของการทำค่านิยมให้กระจ่างต่อค่านิยมวิถีทางและค่านิยมจุดหมายปลายทาง ของนักเรียนระดับ 8 ของแพทริก (Patrick, 1983: บทคัดย่อ) โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มตามช่วงเวลาที่ได้รับการสอน คือ กลุ่มทดลองกลุ่มแรก จัดให้เรียนทุกวันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ กลุ่มทดลองอีกกลุ่มให้เรียนสัปดาห์ละครั้ง เป็นเวลา 10 สัปดาห์ และกลุ่มควบคุม ไม่ได้รับการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจค่านิยมของโรคิช (Rokeach Value Survey) ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่ม ให้ความสำคัญกับค่านิยมเรื่องความร่ำรวย สนุกสนาน ความรัก และความมีเหตุผล มากกว่ากลุ่มควบคุม ($p < .01$) และพบว่าช่วงเวลาที่จัดให้มีการเรียนทั้ง 2 ช่วงเหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรมการทำค่านิยมให้กระจ่าง

การศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะของครูใน โครงการ National Committee of Education ในปี 1948-1954 ไรอันส์ และคณะ (Ryans and other, 1970: 82) ได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง 6,179 คน ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ทำให้เกิดการตื่นตัวในด้านการฝึกอบรม และการประเมินสมรรถภาพของครูในช่วงปี ทั้งนี้จากผลการศึกษาได้วิเคราะห์องค์ประกอบของลักษณะครูที่ดี 5 ด้าน 9 ลักษณะ คือ

1. ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน
 - 1.1 ให้ความอบอุ่น มีความเข้าใจและมีความเป็นมิตร
 - 1.2 มีความรับผิดชอบทำงานอย่างมีระบบและทันอกทันใจ
 - 1.3 มีการกระตุ้น ยั่วยุ คิดก้าวหน้า
2. ด้านทัศนคติ
 - 2.1 สนใจในความคิดเห็นของนักเรียน
 - 2.2 สนใจความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย
 - 2.3 สนใจความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้อื่น
3. ด้านทักษะต่อการศึกษา
 - 3.1 ถือการเรียนเป็นศูนย์กลาง
4. ด้านความสามารถในภาษา
 - 4.1 เข้าใจภาษาพูดได้ดียิ่ง
5. ด้านความมั่นคงทางอารมณ์
 - 5.1 อารมณ์สม่ำเสมอปรับตัวได้ดี

จากการศึกษาลักษณะของครูที่ดี ของวิทที (Witty, 1947) โดยการวิเคราะห์จากจดหมายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 12000 ฉบับ พบว่า ลักษณะของครูที่ดีมี 12 ประการ คือ

1. มีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย เช่น รู้จักร่วมมือ
2. มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
3. อุดทน
4. มีความสนใจกว้างขวาง

5. ลักษณะทำงานดี
6. ยุติธรรม
7. มีอารมณ์ขัน
8. มีความประพฤติดี
9. สนใจปัญหาของเด็ก
10. ยืดหยุ่น
11. รู้จักยอมรับและยกย่อง
12. มีวิธีการสอนแปลกใหม่

งานในหน้าที่ของครู ชาร์เตอร์ และวาฟ (Charters and Waples, 1929) ได้ศึกษา พบว่า ครูจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. ปรับตัวได้ดี
2. เมตตา กรุณา ไม่เห็นแก่ตัว
3. กระตือรือร้น
4. รอบคอบ แม่นยำ
5. ซื่อสัตย์
6. ลักษณะท่าทางมีเสน่ห์ดึงดูดใจ

คุณลักษณะของครูในสายตาของนักเรียน เบ็ค (Beck, 1967: 127-128) ได้ศึกษา พบว่าคุณลักษณะของครูสรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. มีความรักและความเอาใจใส่นักเรียน
2. มีความรู้ให้แก่นักเรียน
3. มีระเบียบวินัย
4. ส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียน
6. มีคุณสมบัติในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวิธีสอนให้ดีขึ้น

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาโกเมท เทือกสุบรรณ (2539: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครูในวิทยาลัยครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณธรรม นักศึกษาครูในวิทยาลัยครู ศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาในด้านการพัฒนาคุณธรรมของอาจารย์ ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรม ตลอดจนเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรม นักศึกษาครูแต่ละวิทยาลัยครู ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครู ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความเมตตา ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความขยัน ความอดทน ความประหยัด ความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และความเป็นประชาธิปไตย ในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต อาจารย์ในวิทยาลัยครูส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาคุณธรรมโดยมีวิธีการแทรกในขณะสอน มีความสำเร็จมากที่สุด ร้อยละ 78.80 นักศึกษาคู รับรู้สารการพัฒนา คุณธรรมตามการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาคูจากอาจารย์อยู่ในระดับการรับรู้มากถึง 7 ด้าน ในจำนวน 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ด้านความเป็นประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีวินัย ด้านความเมตตา ด้านความยุติธรรม และด้านมีความขยัน สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาของอาจารย์ในวิทยาลัยครูทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการเรียนการสอน ปัญหาด้านการจัดกิจกรรม และปัญหา ด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรม นักศึกษาของวิทยาลัยครู ต่าง ๆ ของสารการพัฒนาคุณธรรม นักศึกษาคู 9 ด้านนั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ในคุณธรรม 2 ประการ คือ มีความยุติธรรม และมีความประหยัด